

HÉVÍZ

Művészeti Folyóirat

XXIV. évfolyam • 2016/6 • Ára: 400 Ft

Berg Judit
Peer Krisztián

versei

Garaczi László
Szvoren Edina

prózái

Hajószakács

Vánca István

BETHLEN / Nyáry

GERGELY / Szántó T.

RIO DE BP / Zelei

SZOMORY / Kőbányai

ARISZTOTELESZ 2400

Péterfy Gergely esszéje

Nyílt víz

Peer Krisztián: Visszatekintve, Utószezon	505
Szvoren Edina: Eleken lakik a tolvajisten lánya	508
G. István László: Lódenkabát	518
Báger Gusztáv: Előhang	519
Berg Judit: Költözés	520
Varró Dániel: Mánia	522
Berta Ádám: Kékkút	524
Hevesi Judit: Voyeur	529
Ábrahám Erika: Liliomszemmel	530
Sánta Gábor: Nagyapa	531
Legény Jácint: Csupán a türelem	532
Bakos Gyöngyi: Kopaszi	533
Gálla Edit: Vitriol	536
Szenderák Bence: Csendrendelet	538
Miklya Csanád: Matematika	540
Domokos Márton: Penész, Pikk Dáma	541
Garaczi László: 3 Hasítás	543

Hajószakács

Váncsa István: Pholepény	551
--------------------------------	-----

Hullámvérés

Péterfy Gergely: A Sztagirita (A 2400 éves Arisztotelészről)	559
Zelei Dávid: Az egzotikus Budapest (A magyar főváros a latin-amerikai irodalomban)	565
Szántó T. Gábor: „A falak hűlt helyén Dávid király” (Trauma és identitás Gergely Ágnes költészetében)	575
Kőbányai János: Szociografizáló ifjú Werther (Szomory Dezső pályakezdése)	581
Nyáry Krisztián: Barokk Portnoy-kór, avagy Bethlen Miklós veszedelmes viszonyai	589

Öböl

A keszthelyi tárogatós katona (részlet Kovács György első világháborús naplójából – közreadja: Szerecz Miklós)	597
---	-----

Hévíz
Művészeti folyóirat
Megjelenik kéthavonta

Főszerkesztő: Szálinger Balázs
Szerkesztő: Cserna-Szabó András
Képszerkesztő: Palásti Kovács András
Olvasószerkesztő: Cséby Géza
Kézirat-előkészítés: Darida Benedek

Szerkesztőbizottság: Cserna-Szabó András, Cséby Géza, Hinger Tamás,
Óry Rózsa, Szálinger Balázs, Szántó Endre

Alapította: Dr. Kiss Lajos
Kiadja Hévíz Város Önkormányzata, 8380 Hévíz, Kossuth Lajos utca 1.
Felelős kiadó: Papp Gábor polgármester

e-mail: hevizfolyoirat@gmail.com
www.facebook.com/hevizfolyoirat
Korábbi számaink: www.onkormanyzat.heviz.hu/heviz/heviz-folyoirat-szamai

Terjesztés, előfizetés: Csongrádiné Olasz Sára, csongradine@hevizph.hu
Tördelés, layout: Leon Creativon Kft.
Nyomás és kötés: Ziegler Nyomda Kft.

ISSN szám: 1216-8181

NYÍLT VÍZ

Peer Krisztián

VISSZATEKINTVE

Dehogynem veszhet el.
Dehogynem baj, hogy elveszett.
Dehogy veszhet el egészen.

A vadságból már semmire,
egész fiatalságomból csak
az oktatásra emlékszem,
hogy nem lehet ennyire vadul,
egyszerre szavalni, hugyozni, szarni és hányni –
ezt adom tovább.

Azt a pár kavicsot színezem,
ami valahogy a zsebemben maradt,
már azt sem tudom, melyik tenger partjáról.

Toporog az ember,
mert nem tudja, merre nem járt még.
És ahol járt is –
könyvek százaiból
csak annyira, hogy tetszett
(úgy látszik, nem eléggé),
városokból kocsmákra,
csajokból a szüleikre,
az apámból semmire.

Én is a legjobb úton járok,
hogy emlékek nélkül pusztuljak el,
mint ő.

Csak nyugalom, ha egyszer újra kelleni fog,
majd újra előkerül.

Uram,
hát nem látod,
most már igazán nagy bennem a szükség.
Ez az ürességnek sem nevezhető
feneketlen feketeség.

Azt kérded, merre menjünk?
Azt hittem, téged követlek.
És mert téged követtelek,
nincs meg a visszaút.

UTÓSZEZON

Ha úgy nézem,
egy elhagyott műanyag széken ülve,
a semmi gazos, pillepalackos közepén
épp verset írok, a kutyám játszani hív.

Ez a szék is csak azért van itt,
mert két hete elhoztam idáig.
Alig törött, épp csak esztétikailag,
de ez nem ront az élvezeti értékén.

Akkor még négy volt,
egy visszatekintve majd boldog nyár
széjjelhagyott szemetéből kimentve –
egy család.
Feladtam félúton, azóta elvittek kettőt.

A fátyolfelhőzet mögül átdereng apám, a Nap,
belenézek, hogy jobban megfogalmazhassam,
de még van erő a geciben.
A kutya közben eltűnt, fél négy,
és már részeg vagyok.

Ilyennek képzeltem húszévesen a költőt.
És utolérem és becsapom
és játékra kényszerítem magam.
Közben visszajött,
sőt, el sem ment, csak valami tiltottat eszik.
Úgy értem, a kutyám.

De ha így nézem,
nem csinálok semmit,
van nálam könyv,
felkészült vagyok, mint egy hajléktalan.
Jó helyen van ez a szék.

Ha innen nézem, még ez a szomorú valóság, még ez sincs igazán.
Se tanúja, se tanulsága.
Eltaposott spanglivég,
se én, se szék.

Peer Krisztián *(Dorog, 1974)* költő, drámaíró. 42 című új kötetén dolgozik.

Szvoren Edina

ELEKEN LAKIK A TOLVAJISTEN LÁNYA

Ha valaki utánfutót vesz, számíthat rá, hogy megnő a baráti köre. Velünk mégsem történt semmi különös. Egyedül a szüleim kérnek meg néha, hogy vigyünk nekik a barkácsáruházból drótkerítést, samott-lisztet, vetőmagot. Azon a novemberi napon, amikor a férjem bizalma megrendült bennem, három köbméter előre fölhasogatott tűzifa volt a rakományunk. A szüleim néhány évvel ezelőtt cserépkályhát rakattak a szobákba, és anyám kedvéért csak a konyhában hagyták meg a gázt: a ronda, dohogó konvektort, aminek zörög a teteje, ha eljárnak előtte. A csabaiak nem bíznak a fában. Kivettünk egy szabadnapot. Ebéd után a férjem az utánfutó meg a kocsi közé guggolt, ráerősítette a tengelyt a vonóhorogra, aztán szólt, hogy indulhatunk. A negyvennégyes műúton mentünk, ott szoktunk menni. Amerre az Utánfutócentrum hirdetése áll a rozstáblák között. Ha elhajtunk a tábla előtt, minden alkalommal megcsóváljuk a fejünket és azt mondjuk, cöcöcö, mert a Pongratz utánfutót méregdrágán adták. Tőlük csak a ponyvát vettük. Alighogy meglett az utánfutó, macska kölykezett bele, és, drága, jó búzakenyér, ott hagyta maga után a méhlepényt. Amikor elhajtunk az Utánfutócentrum óriásplakátja előtt, úgy mondjuk, hogy cöcöcö, mintha az unokatestvéreim ott ülnének a hátsó ülésen. Kevés dolog van, ami ragályosabb, mint a nevetésük. Apám kibicegett a kapu elé, hogy segítsen a manőverezésben. Anyám sárga gumicsizmájában, apám. Az állával mutatta, hova álljunk, közben fél

kézzel, kinyújtott mutatóujjal tartotta a kapu egyik szárnyát. Mióta egy visszajáró kutya kikaparta alatta a földet, magától becsukódik. Meglepődtem, hogy anyám otthon van, nem Méhkeréken, s úgy láttam, a férjem is csodálkozik: grafitszürke íriszében kitágult a szembogár, kipirult az orra alatti csupaszs terület. Anyám kiállt a verandára, és üdvözölt minket. A férjem leengedte a rámpát, lebillentette a rakományt a földre. Apám meg ő kezét ráztak, aztán nekiálltak hátrahordani a tűzifát a lugas mögé. A lugas egy foghíjas, rozsdás vasrács, a vadszőlő halott indáira pedig ráfonódott valami gaz, amit a csabaiak disznóparéjnak hívnak, a gyulaiak labodának. Apám szerint gyerekkoromban még élt a szőlő. Nem tehetek mást, elhiszem, amit azokról az időkről mesélnek. Apámék kesztyűt húztak, én meg becsuktam a kaput. Nem kellett figyelmeztetniük, magamtól is eszembe jutott, hogy kulcsra zárjam, hiszen féltjük az utánfutót. Az emberek irigyek. Portörő bácsi miatt a környéken minden tárgy földbe van ásva vagy le van lakatolva: a kukákon, babakocsikon, talicskákon nagy szemű ipari láncok lógnak, saválló, fűrészelhetetlen zárszerkezettel. Apám azt mesélte, hogy Portörő szomszéd néhány évvel ezelőtt még egy emsét is megszőkített valamelyik utcabéli ólból. Mellényre vetkőztem, és nekiálltam kitakarítani a kocsit. Odahaza, az Ince pápa utcában nincs hely, a házak közti keskeny gyeptsávon még a kerti asztalt sincs hova állítani. Van, hogy a denevérek is beszorulnak. Anyám elvette a télikabátomat, aztán a verandáról nézte, mit csinállok. Minden gyulainak, minden idegennek elmondja, hogy egy javítóintézetben dolgozik Méhkeréken, és fél a fatüzeléstől. Azon a napon, amikor a férjem bizalma megrendült bennem, anyámat szabadságra küldték, mert a munkahelyén elromlott a gépsor. A serfelő gép miatt maradtam itthon, mondta. Először égett szaga volt, aztán köhögni kezdett, végül egy ijedős lány keze alatt leállt. Szegény ijedősök. Jézus, Mária, József, mindig épp velük történik valami. Szeretünk anyám dolgain viccelődni, ha együtt vagyunk. A méhkeréki ügyeken, a gépsorok nevén. A hangulat akkor a legjobb, mikor a két unokatestvérem is itt van velünk férjestül, gyerekestül. Ha együtt vagyunk, órákon át csak nevetünk, pedig nekik is megvan a maguk baja. Anyám minden alkalommal egy-egy zsák krumplit küld nekik: az egyiknek Agriát, ami pürének való, a másiknak Góliátot, ami salátába jó. Régóta tervezem, hogy felszámolom a kesztyűtartóban a kuplerájt, mondtam anyámnak. Először lesöpörtem a morzsákat a kárpitról. Aztán kiráztam mindkét sárszőnyeget, kiürítettem az oldalszebeket. Mióta megvan az utánfutó, nem találni melírozott hajszálakat a kocsi fejtámaszán. Anyám rongyot meg forró, mosószeres vizet hozott egy lavórban. Mondott valami furcsát: az unokatestvéreim örökbe fogadtak egy állatkerti kecskét Sóstón. Letöröltem a műszerfalat, lemostam a napellenzőt,

letörölgettem a kapaszkodókról a foltokat. Különös dolog, hogy eleinte a tisztaság látszik makulának a koszon. Apámék közben a tűzifát hordták. Nem akart elfogyni a fa, láttuk, olykor szétgurulnak a hasábok. Nézd, mondta anyám, és kimutatott az utcára. A ház előtti póznáról lecsüngött egy gólyafészek. Szinte az egyharmada lelógott. Igen, mondtam, már múltkor is így volt, lecsúszva. Hogy is vette volna észre anyám, hogy jó ideje ott lóg, ha évek óta nem látta világosban az utcát. Mindig csak Méhkerék meg Méhkerék. Könnyebb tetten érni egy csapat szút, mint otthon találni anyádat – ezt az unokatestvéreim szokták mondani. Folytattam a takarítást. Bekapcsoltam az autórádiót, és dudorásztam. Ahogy sertepertéltem, nagy öröm ért: a hátsó ülés alól egyszer csak kigurult a férjem évek óta elveszettnek hitt kézerősítője. Ez a kézerősítő egy kék gyógyászati gumilabda, amiről hamar lekopott a szmájlí. Zsebre raktam. Anyám a verandán állt, és mandarint hámozott. Körömmel hasította föl a burkot, a héj szelvényeit pedig a köténye zsebébe dobálta. Azt hittem, legalább unalmában mond majd valamit az utánfutóra, hiszen aznap volt alkalma első ízben látni. Végül csak annyit kérdezett: kitakarítod a kocsi? Furcsa szokás mondatba foglalni valamit, ami nyilvánvaló. Anyám fiatalkorú bűnözőket tanít be Méhkeréken, talán azért kell így beszélnie. Felügyeli a munkájukat, fegyelmezi őket, segít kijavítani az elrontott iparcikkeket. Talán ők igénylik az ilyesmit – ahogy apám mondja: anyám lányai. Nem könnyű bűnözőből bőrdíszművéssé válni, ó, korántsem sikerül mindenkinek. Apám egyszer meglátott valakit a gyulai Aldiban, aki anyám egyik üdvöskéjére hasonlított, és anyám helyett is szomorkodott. A megfeketedett mosószeres vizet kilöttyintettem oda, ahova anyám mutatta: a ház elé, a tearózsa körül felkupaolt földre. Csodálom az áttelelni képes növényeket, mondtam. Visszahúztam az utánfutóra a ponyvát, beakasztottam néhány rögzítőkampót, aztán anyámmal együtt bementünk a házba. Berugdaltam a kredenc alá a lavórt. A szüleim háza vizsgadarabokkal, bőrhozmikkal van tele. Méhkeréken készült iráni papucsok, perui díszpárnahuzatok, falvédők marokkói motívumokkal. A kredenc tetején pedig anyám bőrből faragott arcképe porosodik, amit néhány évvel ezelőtt kapott az egyik tanoncától. Szeretik anyámat anyám lányai. Apám néha leveszi a szekrény tetejéről a portrét, lefújja róla a port, ujjbegyével tisztogatja a redőket, völgyeket. A tányért anyám arca mellé illeszti, közben azt kérdezi tőlünk: ugye, hogy hasonlít? Nem szeretjük ezt a portrét, mert kihangsúlyoz anyám arcában valami könnyörtelen vonást. Talán a mozdulatlanság teszi. Hiszen anyám arca örökké mozgásban van, mint a macskakölykök a magzataburokban. Anyám aszerint tekint a lányaira, hogy melyikük milyen táskát készít, hogyan hasít szíjat, hogyan üt lukat az árral, és nem aszerint, hogy kinek mi van a rovásán: tudjuk jól, hogy

rosszulesne neki a véleményünk. Megtapogattam a ronda, dohogó konvektort, és föltekertem rajta a hőszabályozót. Apádék végeztek a tűzifával, mondta anyám. Itt az idő, hogy előkeressük a halmát. Hallottam, ahogy apámék összeütogetik a kezükről lehúzott kesztyűt, pufogva kicsapkodják belőle a port, a homokot, a szálkát. Fölálltam, félrehúztam a függönyt. Szeretem ezt a hangot, mondtam anyámnak, pedig abban sem voltam biztos, hogy hallottam már valaha ilyet. A karikagyűrűmmel megzörgettem az ablaküveget, és intettem apáméknak. Amikor megláttak, ledobták a kesztyűjüket egy szakajtóra, amiben múltkor a diót hoztuk abból a gazdátlan kertből. Szalviával van tele, odajárnak a beteg állatok. Lenyűgöz, hogy fölismerik a gyógyítóerőt szagról, illóolajokról meg színekről. Apám átölelte a férjem vállát, így indultak a ház felé. Visszaintettek. Úgy gondoltam, felderül az arcom. Ahogy közelebb értek, már hallottam, hogy a tűzifáról beszélgetnek. Tapintatlanság volt előre fölhasogatott fát hozni apámnak, de az áruházi rönkfa elfogyott. Azt mondtam anyámnak: láttuk az akcióról szóló hirdetményt a polcso elején, a kódot az árcédulán, de magát a rönkfát sehol. Talán majd továbbadja apámnak, mikor magukra hagyjuk őket, és útnak indultunk az üres utánfutóval. Jobb, ha tele van az utánfutó, mint ha üres. És alig valamit segít ezen az ürességen, ha az unokatestvéreimnek szánt krumplicsákok, a Góliát meg az Agria, ott fekszenek a platón. Ahogy apámék a házhoz közeledtek, észrevettem, hogy a férjemre átragadt apám bicegése. Mondtuk anyámmal, hogy gyertek. Kikiabáltam az előszobába, hogy gyertek, gyulaiak, gyertek! Természetes, ha egy idősebb férfi bicegve jár, de az nem természetes, hogy átragad a bicegése arra, akit gyöngéden átkarol. Vannak emberek, akikben sosem csalódunk. Apám is ilyen, anyám is, meg a férjem. A csalódás amúgy sem következmény, csak egy mélyedés, amiben szépen elférnek mindenféle vétkek. Leültünk a konyhában, szép csöndben megettük a maradék mandarint. Gyerekkoromban állítólag volt egy furcsa defektusom: ha körülültük az asztalt, mogyorót törtünk, szidoloztuk a gyulai ezüstöket, és meg akartam számolni, hányan vagyunk, akkor újra meg újra elfelejtettem, kin kezdtem a kört. Apa, anya, én, apa, anya: előfordult, hogy tízen ültük körbe az asztalt, és nem hagytam abba a számolást, míg rám nem szóltak a szüleim. Megfogták az ujjamat, aztán a tenyerükbe zárták. Így mesélték: az ujjam forró volt a számolástól. Aznap mindenesetre, mikor a tűzifát vittük a szüleimnek, nem voltunk többen négyenél – a kampók viszont a ponyván húszan. Apám előkereste a halmatáblát, aztán széthajtotta az asztalon. Én meg anyám sosem veszünk részt a játékban, nem ismerjük a szabályokat. De azért minden alkalommal kedvtelve nézzük, ahogy apámék fordított ék alakú tömbökbe rendezik a csapataikat, aztán a piros bábuk szorgosan átlépegetik a kékeket, a kékek meg a

pirosakat. Egy ilyen halmatáblán szépen keresztezik egymást az útvonalak, és olyasféle ábrát adnak ki, mint a méhek egymáshoz tapasztott lépszemei, amikbe mézet gyűjtenek a dolgozók. Ha egyszerűen kéknek születnénk vagy pirosnak, gondoltam, és a külsőnket nem torzítanák el mindenféle jellemvonások, akkor bizonyára az emberi küzdelmek lefolyását is pontosabban látnánk. Anyám kiürítette a zsebét, kirakta a mandarinhéjat a konvektor felforrósodott tetejére. Jó illat terjeng, mondta apám, miközben beletúrta a kulcsos kosárba. Kihúzogatta a kredenc fiókjait, belenézett a lavórbá is. Nem találta a halmabábukat. Egy átlátszó uzsonnászacskóban kell lenniük, mondta. Korábban apám sokat ivott. Tudtuk, hogy nem egészen kockázatmentes abbahagyni az ivást: van, aki megbetegszik, van, aki rászokik valami másra. Van pedig, akit sorban érnek kisebb-nagyobb balesetek. Szent Isten, apám a halmára kapott rá. Aztán a férjem észrevette a dudort a mellényemen. Meg is tapogatta. Előkaptam a zsebből a gyógyászati labdát, mutattam, mit találtam. Láttam, hogy örül a férjem. Kipirosodott az ajka fölötti terület, a bajusz helye. Puha és fehér csonkaság ez, valami szinte nőies dolog. Amikor a férjem hazajött a borbélytól, percekig nem jött ki hang a torkomon, mert úgy éreztem, egy bajusz nélküli ember nem lehet azonos egy bajuszosal. A labda a kocsiában volt, feleltem, hátul, az ülés alatt, s közben eszembe jutottak a melírozott hajszálak. Az ember leteszi a fejét valahova, és ott maradnak utána a hajszálai. A méhkeréki lány is hagyott néhányat a gyerekkori heverőmon, az ágytakarón. Vastag, fekete szálak voltak, egyenesek, mint a kerti csap. Odaadtam a labdát. A férjem játszani kezdett vele, egyik tenyeréből a másikba pofozgatta a halmatábla fölött. Ha valami elveszettnek hitt tárgy megkerül, azonnal eltűnik egy másik, nincs hely ezen a világon minden babraságnak. Anyám ekkor hirtelen a combjára csapott. Fölállt, és ment a nappaliba, telefonálni. Hallottuk, hogy Méhkeréket hívja, az intézetet. Két napot sem bír ki a lányaid nélkül, szólt utána apám. Anyám erre hátrafordult, kiöltötte a nyelvét, és máris a karbantartók mellékét kérte, a harminchetest. Közben fölnevetett, mint az érett, de még fogamzóképes korú nő. Rég hallottuk ezt, rég láttuk a nyelvét. A méhkeréki mellékek listája rajzszeeggel van kitűzve a kredenc oldalára, de anyám kívülről fújja mindet, mint az unokatestvéreim a Toldi összes énekét. A férjemmel összenéztünk, és várni kezdtük, hogy apám mondjon valamit a méhkeréki gépsorokról, anyám lányairól vagy a csabaiakról. Valami vicceset. A csabaiak bambák. A csabaiak tíz centivel a föld felett járnak. A csabaiak babonások, és hisznek a fába bújít szellemekben. Amikor az ember arra készül, hogy valami vicceset fog hallani, elég egy szó, és máris kirobban belőle a nevetés. Serfelő gép, bizony, ennyi is elég. A serfelő, szólalt meg apám, tegnap, a műszak vége felé mondott csődöt, a karbantartók pedig azt

ígérték anyámnak, hogy legkésőbb ma délutánra elkészülnek a javítással. Egy ottakringi üzemből kell rendelni alkatrészeket. Azt mondtuk: ahhoz, hogy megértsük anyám munkahelyi gondjait, nem szükséges tudni, mi az a serfelés. Meg azt is, hogy ezek a karbantartók csak hitegetik anyámat. A nevetés a férjemből robbant ki először, aztán belőlem, végül apám is rázendített. Egy jóízű nevetéshez ennyi is elég: Ottakring. Apám recsegve nevetett, mint a pajszerrel feszegetett ajtó, a férjem meg nyüsztelve, mint a hattyúnyakcsapdában sínylődő állatok, de persze akkor lett volna igazán remek a hangulat, ha velünk lettek volna az unokatestvéreim. Úgy tudnak ők nevetni, mintha egyik nevetésbuborék hizlalná a másikat. Mint a gyerekek, mikor még csak kékek vagy pirosak. Ha a buborékok már túl nagyra nőttek és végképp nem férnek a szobába, akkor szépen elpattannak, egyik a másik után. Talán mert ikrek, gondoltam, azért könnyebb az unokatestvéreimnek, mint másnak, s talán azért tudnak nevetni azon, hogy Ottakring. De hát nem voltak ott és nem nevettek. Mi mindenre jut ideje annak, akinek szép a nevetése, és kívülről fújja a Toldit. Örökbe fogadni egy állatkerti kecskét, az nemcsak simogatást és kiváltságokat: kötelezettségeket is jelent. Lassanként lecsillapodtunk. Egyébként is, meg kellett keresni a halmához való bábukat. Olyan nincs, hogy valami ne legyen sehol, jegyezte meg a férjem. Apám nekiállt átkutatni a ládapadot, engem a gyerekszobába küldött. Kinyitottam az ajtót, félrehúztam az útból az ikszlábú teregető állványt. A szüleim utoljára akkor csukták össze, mikor a méhkeréki lány a házukban töltött egy éjszakát. Az, amelyiktől anyám az arcképet kapta. Anyámék tojáslikőrrel kínálták, úgy tudom. Halmáztak egy jót, apám meg ő, aztán hármásban bóbiskoltak el a tévé előtt – pedig ez a lány sniccerrel támadt a nagypapára a Méhkerék előtti életében. Én találtam meg a halmabábukat. Ott lapultak a régi íróasztalom fiókjában, egy átlátszó uzsonnászacskóban, fejtől-lábtól összekeveredve a pirosak meg a kékek. Természetes, hogy a szüleim gardrób szobájának használják az egykori szobámat, de az nem természetes, hogy bűnözőpalántákat szállásolnak benne el. Jó magaviseletre lehet kimenőt kapni, meg halálesetre, egy vagy két napot. Visszatoltam a fiókot, visszahúztam az ágy elé a teregetőt, és diadalittasan meglóbáltam a zacskót. Kezdődhet a halma, szóltam apámnak, miközben a konyhaasztalra szórtam a bábukat. Úgy peregtek ki a zacskóból, mint a trójai faló hasából a harcosok. Amikor apámék letelepedtek a halmatábla elé, és kezdték nagy műgonddal fölállítgatni a bábukat, anyám még mindig telefonált. Lyukat beszél a karbantartók hasába, mondtuk. Én: örökké csak a lányaira gondol. A férjem: két napot sem bír ki nélkülük. Apám: azt hiszi, az elkárhozástól menti meg őket. Teát főztem a halmázóknak, kávé a kibicelőknek. Széket húztam az asztalhoz, leültem,

aztán az asztallapnak támasztottam az állcsúcsomat. Hirtelen minden megnőtt, mintha a tárgyakat valaki ráhúzta volna egy óriási stoppolófára: az ék alakba rendezett bábuk közelről úgy festettek, mint a hadrendbe állt igazi katonák. Elszántak voltak, erősek, de elsősorban persze ma születetten kékek, ma születetten pirosak. Kezdődhet a játszma, mondtam ünnepélyesen, és alig vártam, hogy apámék sorsot húzzanak. A férjemnek jutott a hosszabbik gyufaszál, apám húzta a rövidebbet, szóval a férjem kezdhetett – ez minden, amit a halmáról tudok. Alighogy apámék játszani kezdtek, észrevettem, hogy áll valaki a kapuban. Ott állt, abban a mélyedésben, amit a kutya kotort a kerítés elé. Figyelmeztettem apámat, megböktem a karját. Apa, mondtam, Portörő bácsi. Persze, hogy sajnáltam apámat, sajnáltam a halmát: félbehagyni a játékot, el se kezdeni. De annak örültem, hogy végre megmutathatom a férjemnek Portörő bácsit. Olyan ez, gondoltam, mintha hirtelen megjelenne előttem, ott állna karnyújtásnyira, szemtől szemben, teljes életnagyságban valaki, akinek melírozott a haja, Mária Magdaléna, egy olyan átmenetes hajú emberi lény. Meg kellett a férjemnek magyarázni, hogy Portörő bácsi alacsonyabbnak látszik, mint a valóságban, mert abban a mélyedésben várakozik, amit a kutya kapart. Ácsorgott már abban a gödörben az Utánfutócentrum ügynöke, mikor a katalógust hozta, meg a snicceres lány is. Apám föl húzta anyám sárga gumicsizmáját, és kibicegett a kerítéshez. Vidd a kulcsot is, szóltam utána, te, gyulai. A gyulaiak feledékenyek. Apám a kulccsal motozott, kitárta a kaput, félreállt az útból. Láttuk, hogy Portörő bácsi húsz centit nő, miután kilép a mélyedésből, aztán végighúzza a betonsétányon a hírhedt gumikerekes, gumiplátós molnárkocsit. Nem lopni jött, volt valami a kocsi platóján, valami tarjagos. A férjem meg én apám után siettünk, hogy megnézzük, mi az. Úgy hagytuk a halmatáblát a harcra kész, marcona alakulatokkal. Anyám még mindig telefonált, sopánkodott és heherészett. Csípőjét a falnak támasztotta, uja körül önfelédten tekergette a telefonzsinórt. Köszöntünk Portörő bácsinak, bemutattam a férjemet. Lekezeltek, férfiak. Megnéztük minden oldalról a bútort, a foltos barna lomot, apám merészen meg is simogatta az intarziák íveit. Néhol kiestek az ívekből a faberakások, néhol csak kilazultak. A fiókok szorultak vagy lötyögtek, a lábak fölázta, alul fölhollyagzott a lakk. Egy barokk komód, mondtam apám. Nincs ebben semmi rokk, felelte Portörő bácsi, csak az egyik lába tört ki. Ott volt a kezében, szilánkosan, kilazult, ferde rézcsavarral. Portörő bácsira Csabán senki nem neheztelt, pedig nem volt ház a környéken, ahonnan ne csent volna már el valamit. Azt mondják, csak kérni kell az ellopott holmit, és ő visszahozza, állítólag az emsét is visszafurikázta annak idején a molnárkocsin. Most pedig azt akarta, hogy szállítsuk el a komódot Elekre. Így kezdte: válik a lányom, Portörő Irén.

Kisemmizte a férje rokonsága, szüksége lesz reményre, új bútorokra. Nincs mása szegénynek, csak az éveken át gyűjtögetett pedagógusnapi bonbonjai. Összenéztünk a férjemmel. Elek nem esik útba, igaz. Nekünk ez a fuvar harminc kilométeres kitérő, ha ugyan nem harmincöt vagy negyven, ez nyilvánvaló. Mégis azt mondtam: jobb, ha tele van az utánfutó, mint ha üres, mert akkor kevésbé dobálódzik a fölfagyott negyvennégyesen. Ha üres utánfutóval még egyszer végigzörgünk az Ince pápa utcán, még a végén feljelentenek minket csendháborításért. Jól van, mondtuk. Eleken lakik a csabai tolvajisten lánya, az újtelepi volt malomnál. Portörő Irénél nem csöngetni kell, hanem a postaládán keresztül benyúlni, és ügyesen kipiszkálni a tolóreteszt. Kutya nincs, nem harap. Jól van, nevetgéltem apám. Körbejártam az utánfutót, hogy kiakasszam a ponyva kampóit – azokat legalább, amik rögzítve voltak –, közben fegyelmelni kellett az arcizmaimat, megálljt parancsolni nekik, mert szét akartak húzódní, kifeszülni a harmadrészt csüngő gólyafészek meg apámék samott-lisztrel felújított kéménye közé. Összegöngyöltem és az oldalfal tövébe gyűrtem a ponyvát anélkül, hogy ráhúztam volna a szilikon kantárokat: mivelhogy esőre állt. Éreztem, hogy néz a férjem, de nem gondoltam semmi rosszra. Azt hittem, csak a halma miatt bosszús. Portörő bácsi szorosan a nyomomban poroszkálva szintén körbejárta az utánfutót, közben áhítattal meg-megérintette az oldalfalakat rögzítő fényes, feszülő békazárat. Élőállatot is szállíthattunk volna, kecskét, patás, vadul rúgtató, ördögi jószágokat. Apám azt mondta: vigye onnat az enyves kezét – ez sok lesz, gondoltam, apám ez alkalommal túlzásba esett. De Portörő bácsi vette a lapot, és játékosan rácsapott saját kézfeje: édes anyanyelvünk! Apámék fölnyalábolták a komódot, nyögve főlegyenesedtek az ingó teherrel, Portörő bácsi pedig a fiókokra tapasztotta a kezét, hogy ki ne csússzanak a sínből. Milyen gyengédek és figyelmesek a férfiak azzal a nagy, szálkás kezükkel. Óvatosan megdöntötték és elfektették a komódot a platón, én meg ráhúzkodtam a ponyvát, amennyire lehetett, legvégül a rögzítőhorgokat akasztottam be gyorsan a plató padozatán, az apró, alig látható, süllyesztett karikákba. Amikor megvettük az utánfutót, sokáig észre se vettük őket: azt hittük, vízelvezető furatok. Portörő bácsi kezembe nyomta a negyedik lábat. A lelkekre kötötte, hogy nem veszítem el, enélkül mit sem ér a komód. A kéményig, a gólyafészekig ért volna a szám, ha nem érzem magamon a férjem tekintetét, s ha nem látom, hogy grafitiszürke íriszében haragos fekete ponttá zsugorodott a fekete szembogár. Akkor már biztosan tudtam, hogy látta. Szélcsend volt, mentegtettem magam jó előre. Portörő bácsi aggódalmasan vizsgálta a komód ponyva alól kilógó sarkait, tenyerével megsimogatta a fedetlen részeket. Esni fog, mondtam. Ez lehet, felelte a férjem. Apám átölelte Portörő

szomszéd vállát, aztán a vendéget szép lassan, diskurálva, tréfálkozva kikísérte a kertkapuhoz. Láttuk, hogy gyengéd erőszakkal a kapu előtti kátyúba terelgeti. Hiába kuncogtam, a férjem nem kuncogott. Portörő bácsi aztán eloldalgott a háza felé, sóhajtozva húzta maga után az üres molnárkocsit. Induljunk, mondtam, nincs sok időnk. Bementünk a házba, hogy elbúcsúzzunk anyámtól, s hogy összeszedjük a holmikát: a kézerősítőt, amiről lekopott a szmájli, a két télikabátot, a porhanyós Agria-krumplit meg az ormótlan Góliátot. Anyámat a konyhában találtuk, szabásmintákon iskolázott apró betűivel éppen a kredenc oldalára rajzszegelt listára jegyzett fel valamit. Egy újabb, és fontos, és méhkeréki számot, nem a Toldit. Megöleltük, és mentünk. Indulnunk kell, mondtuk, ha nem akarjuk, hogy ronggyá ázzon Portörő Irén tarjagos komódja. Fogtuk a krumplicsákókat, és kicipeltük a kocsihoz. Mindkettőt a hátsó ülésre dobtuk, ahonnét az unokatestvéreim szokták eregetni a nevetésbuborékokat. Anyám kijött utánunk, és hitetlenkedve nézte, mit csinálunk, csodálkozva bámulta a ponyva alatt domborodó lomot. A támaszkodóláb, figyelmeztetett a férjem. Te jó ég, hátraszaladtam. Megbillentettem, egyúttal megemeltem az utánfutót, közben finoman belerúgtam a támasztóládba, az pedig, ahogy kell, csendesen az alvázra csapódott. Fölsímtam volna száz közül ezt a kattanást, fölsímtam volna álmomban is. Mire visszaültem a kocsiába, és a férjem beindította a motort, már csepergett az eső. A betonösvényen csak elpattantak a cseppek, a homokba viszont mély tölcseért ütöttek. Apám kitérte az autóbeyárót, közben a csizma orrával kitámasztotta a minduntalan becsukódó jobb oldali kapuszárnyat. Búcsúzóul letekertem az ablakot, és a résen keresztül kidugtam lengő, lobogó kézfejem, hogy anyám is lássa: itt születtem, integetek, a gyermekük vagyok. Szegény apámat, a halmabábuival, a sárga női gumicsizmával, szegény anyámat a labodával, a ronda dohogó konvektorral meg a szerelmetes-háládatos lányával magára hagytuk. A férjem rátaposott a gázpedálra. Láttam, nem fog hozzám szólni egyhamar. Akkor is csak mereven előreszegte a nyakát, amikor elhajtottunk az Utánfutócentrum óriásplakátja előtt, a rozstáblák között. Hiába vártam, hogy cöcöcö. Hanyag voltam, és aránylag erősen esett. Be kellett indítani az ablaktörőket, hogy lássuk az utat, jártak a gólyalábak, ottakring, ottakring. Eleken nem vagyunk ismerősek, de hamar megtaláltuk az újtelepi malmot, a Portörő feliratú postaládát. A járdákon sárpatakok hömpölyögtek, egy üreges kerítésrúdból spriccelt a rozsdaszínű víz. Rég jártunk Eleken, mondtam, mikor kiszálltunk, de a férjem semmit nem felelt. Anyámat kellett Elekre fuvaroznunk, amikor elszökött Méhkerékről valamelyik tanonca. Nem a snicceres, egy másik. Csapnivaló idő volt, nem embernek, nem komódnak való. A férjem felcsapott kapucnival sietett a

kocsmába, hogy segítséget kérjen a cipeléshez. A postaládába nyúltam, és addig babráltam a tolózárral, amíg nem engedett a kapu. Portörő tanárnő legalább kedves nő volt, lágy modorú. Már helyet csinált a küldeménynek, tudta, hogy jövünk. Száraz virágot, dolgozatfüzeteket meg szénmonoxid-mérőt helyezett a sebtében letörölt komód tetejére, aztán kieresztett minket a kapun. Ajánlkoztunk, hogy szívesen elviszünk valamit Gyulára, jobb, ha teli az utánfutó, mint ha üres. Észre sem vettem, mikor dugta zsebünkbe a két szem pedagógusnapi bonbont: Szent Ágota, Zádor, egy kéket meg egy pirosat. Mikor a kocsiában kibontottam az enyémet, csirizes, áttetsző folyadék szivárgott belőle. Fújajdlé, mondtam, és tenyerembe köptem a bonbont. Míg haza nem értünk, nem szólt hozzám a férjem. A csalódásnak is megvannak az illóolajai, mint a szalviának. Este mondta csak, az Ince pápa utcai csöndben, miután ágyba bújtunk: nem azért vettük a ponyvát, hogy megint macska kölykezzen az utánfutóba. Húsz horog van azon a ponyván, nem négy vagy öt. Hanyag voltam, és csak néhány kampót akasztottam a helyére, nem rajtam múlt, hogy nem lett belőle baj. De ha nem vagy hanyag, anyám arcizmairól sosem jutnak eszembe a magzatablakban fészkelődő vériszamós macskakölykök. Aztán a férjem a másik oldalára fordult, és hortyogni kezdett. Rángott a lába, mint az álmukban is halmázó férfembereknek. Másnap fölkelünk, megmosakodunk, megreggeliztünk. A férjem nem haragtartó típus, a dühét kialussza, a sérelmeit örökre-barokkra nem dédelgeti. Fölhívtam az unokatestvéreimet: először az egyiket, aztán a másikat. Kifaggattam őket arról a kecskés dologról, aztán megmondtam nekik, hogy két zsák krumpli várja őket az Ince pápa utcai garázsban. Nem öt, nem is nyolc, hanem tíz kiló. Csodálom a férjemet, amiért sosem keveri össze, melyik zsák kié, és a Góliátot is meg tudja különböztetni az Agriától. Az Agria pürének való, a Góliát salátába jó.

Szvoren Edina (Budapest, 1974) a Zeneakadémián diplomázott, zeneelméletet tanít. 2005 óta publikál, kötetei: Pertu (2010), Nincs, és ne is legyen (2012), Az ország legjobb hóhéra (2015). Fontosabb díjai: József Attila-díj, Bródy-díj, EU Prize for Literature.

G. István László

LÓDENKABÁT

Mint egy hosszú lódenkabát alól, amit
a szél feltornyosít, húzom elő a csomagot,
rejtegetem, lelkek közötti határon átcsempészett
áldozat, zsinórral átkötött adomány is lehetne, öt
kifeszített ujjam mint újszülött gyerekfejet fogja
körbe, a körmök félholdja fehéredik
a szorítástól, el ne ejtsem. Mint a hosszú lódenkabát
lebeg most annyi év, hogy erre vártam, fanyar
tavaszok feloldó fémezüstje, fénytelen nyarak
könnyítő izzása, folyékony ősz lobogó
szemrehányása, fortyogó must, amit
fel nem hajtok soha, szárazjég tél, amiben remeg
a lélegzet uszony nélküli halcsíkja, mint a hosszú,
fény súlyos lódenkabát, amit magunkra hajtok,
aláfér egy titok, kibontom, neked
nyújtom, szüld meg, tied!

Báger Gusztáv

ELŐHANG

Lépcsőn fölfelé,
végig az emeleti folyosón
az ajtóig, amit
maga elé képzelt a buszon.
Eszébe is jutott,
a kilincs réz,
a tapéta jázminokkal teli.
Így ezekkel a gondolatokkal
nyitott a sötét szobába.
Épp csak meglegyintette
a lobbanó köntös
és az édes parfüm illata,
mikor valahol gránát robbant,
s a csillár földre esett.
Így kezdődött egy szerelem
Sanghaj belvárosában.

G. István László (Budapest, 1972) József Attila-díjas költő, műfordító, tanár.
Legutóbbi kötete: Repülő szőnyeg (2014).

Báger Gusztáv (Csörötnek, 1938) József Attila-díjas költő, közgazdász, egyetemi tanár.
Legutóbbi kötete: Zongorahangoló (2015).

Berg Judit
KÖLTÖZÉS

Pont akkor költözött.
Az üres lakásban
fal mellé helyeztek
tizenkét egyforma
barna papírdobozt.

Nem pakolt ki. Mondta:
a lakás is doboz,
vízhatlan kalitka egy esős napon,
nincs benne otthon,
csak ha vele vagyok.

Eltelt az év.
A fehér falak közt
magányosan gubbaszt néhány könyv, kő, csiga.
Emléktárgyak tőlem
a lakás polcaira.

Egy délután üres dobozt hozott,
és berámolt mindent:
könyvet, bugyit, csigát,
párnámról az arcom helyét,
illatomat, az ujjaim nyomát.

Legfelülre dobta a szívem.
Fedél becsuk, celluxszal jól lezár.
Koppanás a padlón.
Az új barna doboz
illik a rendbe már.

Nem maradt semmi nyom.
A hófehér falak,
mint egy éve, éppen.
Kicsit száll még a por.

Rá sem írta, hogy törékeny.

Berg Judit *(Budapest, 1974)* számos gyerekkönyv szerzője,
legismertebb műve a Rumini-sorozat. Ez az első verspublikációja.

Varró Dániel

MÁNIA

A költő lelke nem volt makulátlan,
meg az elméje sem volt neki tiszta,
a versidomok szerelmese volt ő,
egy mániákus verslábfetisiszta.
Molosszusok s ionicus a minorék
hozták hagymázás izgalomba őt,
s a versformák, e verslábakra húzott,
ütemre lejtő, csábos verscipők.
Léptük zaja, mit más normális ember
egyhangú trappolásnak hallana,
vonzotta, mint szirének énekének
varázsos, elveszejtő dallama.
A Szepes–Szerdahelyi-féle Verstant
úgy bújta, mint kamaszfiúk a Playboyt,
s ha betévedt egy antikváriumba,
a verseskötetek közt enyhe tébolyt
érezett magán, végigtapizta őket
– ennek sprőd, annak lány dereka volt –,
arcát a lapjaik közé temette,
s mindbe mélyen, mohón beleszagolt.

Szerelmes volt minden verseskötetbe,
a bájosan rosszakba legkivált,
mik úgy hordták direkte szexepilként
a sok kacéran feltűnő hibát.
S oly ekstázisba jött, mint egy királyfi,
ki elhagyott üvegcipőre lel,
ha elfelejtett versformára bukkant,
és rögeszmésen próbálgatta fel
sóhajra, sejtelemre, gondolatra,
s ha egyre sem simult a verscipő,
hát fogta, és kitisztogatta szépen,
és ablakába tette azt ki ő –
valamit hátha hoz bele az ihlet,
ez a linkóci, lenge Mikulás,
amire tánkra perdülhet a lélek,
a fönt említett, kissé makulás.

Varró Dániel (Budapest, 1977) József Attila-díjas költő, műfordító.
Új kötete Mi lett hova? címmel jelent meg.

A kihalt mellékúton hajtott, nyújtogatta a nyakát, mert nem tudott megszabadulni a párásodástól a szélvédő belsején. Ráirányította a légkondit, de annak a nedvessége meg a külső oldalon telepedett az üveg alsó-középső fertályára. Folyamatosan járatta az ablaktörlőt, a gumibetéct csillogó zúzmaravirágokat hagyott meg a ködös foltból. Sötétedett. A telefon aksija 27%-on volt, hiába töltötte a szivargyújtóról, a navi zabálta az elemet. Nem jó irányba ment. Először be sem akarta kapcsolni a navit, nehogy teljesen lemerüljön a telefon, amikor megérkezik, még szükség lesz rá, ki kell deríteni, pontosan hol van Dóri Kapolcson belül. A Balaton partjáról jött. Kijött a strandról, és megnézte a térképet, három falun kell átmennie, a negyedik lesz Kapolcs. Egy darabig északra fog tartani, utána keletnek fordul. Tök egyszerű, nem kell hozzá navigáció. Ehhez képest a második falu végét jelző tábla után megtalálta ezt a tetszetős levágást, és nem tudott neki ellenállni. Áron soha nem tudott ellenállni a levágásoknak.

Pont jó irányba visz, gondolta, és habozás nélkül ráfordult a keskeny, aszfaltozott útra, aztán a kézifék melletti rekeszben levő nyitott, élénkkék tasakba nyúlt, és bekapott egy marék rágcsát. Láta maga előtt a terepet: ezen a dombon kell átvágni, hogy ne kerüljön olyan nagyot Tapolca felé, aztán mindjárt ki is ér a 77-esre Kapolcs vagy Monostorapáti közelében. De a dombra

vezető keréknyom egyre szűkebb lett, egyre többet kanyargott, olykor már csak sóderszórás helyettesítette az aszfaltot. Minél előrébb járt, annál kevésbé tűnt bizalomgerjesztőnek előbbi döntése. Talán csak valakinek a házához visz, és ott megszakad, aztán fordulhatok vissza, gondolta idegesen. A navi teljesen használhatatlan volt. Sorozatban háromszor javasolt bal- vagy jobbkanyart, felváltva, mindig olyan szakaszon, ahol nyomát sem látta elágazásnak. A telefon akkujában 24% maradt. De az is lehet, hogy turistaút, gondolta máskor. Milyen jó lehet itt túrázni, szendvicsekkel a hátizsákban, késő délelőtt vagy kora délután, Dórival. Egyszer el kell jönniük ide. Olyankor barátságos, mesebeli lehet ez az erdő, amely most egészen más arcát mutatja Áronnak. Egyszer majd visszatérnek ide kettesben. Ezt gondolta akkor is, amikor egy faluval korábban megpillantotta a Kékkút jobbra táblát. Bal felől elzárta előle a kilátást egy hatalmas, sötétzöld dombhát, a nap már lebukott mögé, de a felhőkből épülő bonyolult színjáték még pompásan látszott az erdős gerinc fölött. Vad rózsaszín, kékeslila, a narancs és a vörös földöntúli árnyalatai. Húsz-huszonöt éve ilyen színösszeállításokat csak a Galaktika sci-fi magazin képein lehetett látni, gondolta Áron, amelyeken valami elképesztő űrhajó vagy nem létező állat húzott el a festői háttér előtt. Most meg ilyenek látszanak az égen, napi rendszerességgel. Áron harminchét éves volt. Előző nap, pénteken akart először igazán komolyan szakítani Dórival. Számba vette a kapcsolat mellett és a kapcsolat ellen szóló érveket, és racionális döntésre jutott. Jobb lesz véget vetni ennek a kapcsolatnak, mert előbb-utóbb úgyis szakítanak. Minek pazarolják egymás idejét?! Nagyon jól megvoltak együtt, Áronnak talán ez volt a legjobb kapcsolata életében. Több mint egy éve, előző tavasszal jöttek össze. Péntek délelőtt felsorakoztatta az érveit, és döntött. Aztán délutánra mégis meggondolta magát. Életében először került ilyen helyzetbe: rádöbbedt, hogy érzelmei erősebbek, mint hitte. Énje két teljesen különálló részre szakadt, és az érzelmi indíttatású rész legyűrte az észérveket. Így aztán nem is került rá sor, hogy közölje Dórival, szerinte szét kellene menniük. Addigra ugyanis meggondolta magát. Leesett neki, hogy mégis vele akar maradni.

Már négy-öt kilométert haladt előre attól a ponttól, ahol letért a tapolcai útról, úgyhogy nem volt kedve visszafordulni. Közben harmadszor is ellenőrizte, hogy van-e térerő, azon tűnődött, felhívja-e Dórit. Szíve szerint elújságolta volna, merre jár. Szólt volna, hogy nem tudja pontosan, hány perc alatt ér Kapolcsra, mert nem biztos benne, hogy végig járható ez az átvágás; ha muszáj lesz visszafordulnia, akkor mégiscsak útba kell ejtenie Tapolcát. Az legalább háromnegyed óra. Azt is elmesélte volna, mire gondolt, amikor meglátta a

Kékkút táblát. Tudta, hogy Dóri még nem járt Kékkúton – elképzelte, ahogy a tébolyult bordó és sötétsárga fények közt megállnak a kútnál, isznak belőle, letelepednek a padra, kicsit összebújnak. De aztán inkább nem hívta fel a lányt, mert az aksi 18%-os töltöttséget jelzett. Áron megint vett a fényes kék tasakból, és lassan szétrágta a nyers kakaócsipszet. Az út egyre emelkedett, némelyik kanyar után meredekebb szakasz következett, és még mindig nem látszott a teteje. Szakadatlanul egyre magasabbra ért, a fák olykor több száz méteren keresztül is folyamatosan összeborultak a feje fölött. Házakat, bekötőutakat sem látott. Egy autó se jött, amióta letért a tapolcai útról, se szemben, se mögötte.

Áronnak pénteken, szombaton és vasárnap is eléggé fáj a feje. Tompán erősödő nyomás költözött a homloklebenyébe, amely néha abbamaradt, aztán észrevétlenül újratekődött. Pénteken az időjárásra gyanakodott – közeledő vihart jósoltak, ez éjfél tájban meg is érkezett, de nem hozott enyhülést –, szombaton arra, hogy túl sokat ült a kocsiban, pedig nincs hozzászokva. Vasárnap már nem tudott mit gondolni, egyszer átfutott az agyán, talán ételmérgezés van, de végig ugyanazt ették Dórival, tehát erre nem kínálkozott semmilyen ésszerű indok. Szombaton délben ültek kocsiba, Áron három óra körül tette ki Dórit Kapolcson, aztán lement a strandra, utána pedig este – az erdei kóborlás kitérőjét is beleszámítva – ugyancsak három-négy órát vezetett, végül hajnal egykor értek vissza Budapestre.

– Mi ez? – kérdezte Dóri kora délután, nagyjából Székesfehérvár magasságában az autópályán, és a két ülés közti rekeszben levő fényes zacskóra bökött.

Áron először nem értette, mit kérdez, mert épp akkor hangosodott fel a rádió. A Mister Sandman ment, a Chordettes-től.

– Csak azt kérdem, hogy mi ez – ismételte Dóri.

– Valami vegán csipsz, bontsd fel.

– Honnan van?

– Sutyi hozta Londonból.

– Én most nem kérek, te ennél?

A fiú bólintott.

Összességében nyolc órát ültek az autóban szombaton, az erős légkondi tehát valóban kiválthatta Áron fejfájását, vasárnap azonban csak negyven kilométert, vagyis alig egy óra hosszát mentek, ezt leszámítva a szabadban töltötték az időt. A homloktájéka mégis ugyanúgy görcsölt, sőt, talán még erősebben. Korán aludni ment, de hajnal kettőkor szaggató fejfájásra ébredt. Baromi rosszul volt. Nem is emlékezett, mikor vett be utoljára fejfájás elleni tablettát, úgy volt vele, az alvástól úgyis mindig elmúlik az ilyesmi. Nem túl gyakran, átlagosan havonta-

kéthavonta bukkant fel ez a migréneféség, legalábbis ő annak titulálta, ámbar fogalma sem volt, ez mennyire pontos szóhasználat. Jellemzően melegfront előtt egy nappal jött rá, ezért rendszerint az időjárásra fogta a dolgot. De még soha nem történt meg, hogy az alvástól se állt ki a fejéből a fájás, korábról ennyire erős fájdalomra sem emlékezett, amely álmából is felébresztette volna. Levegőtlennek, melegnek érezte a hálószobát. Megnézte az óra fluoreszkáló számlapját. Ez a hétvége is elment, nyakukon a munkahét, gondolta. A nappaliba ment, és sarkig tárta az ablakot. A hűvös nyári éjszaka jólesően simogatta a homlokát, de csak egy-két másodpercig tartott a megkönnyebbülés. Utána újult erővel hasított agyába a görcs. Meglátta a bögréjét a dohányzóasztalon. Félig volt csapvízzel. Ivott egy-két kortyot, aztán előhúzott a szekrényből egy lepedőt, belecavarta magát, és a kanapéra heveredett. Fél három volt. Alvásra esélye sem lehetett, a fájás egyre erősödött. Egy idő után azon kapta magát, hogy nyöszörgő. A hűvös továbbra is jólesett, de egészen leizzadt és fázott. Félig feltámaszkodott, hogy magára húzzon egy plédet, aztán visszaroskadt. Izzadsága átáztatta a lepedőt. Először nem akart szólni Dórinak, hadd aludjon a lány, hétre be van állítva az ébresztőóra, reggel dolgozni mennek. De aztán mégis felébresztette.

– Dóri! Segíts – mondta neki.

A lány lassan felébredt.

– Nagyon fáj a fejem. Légyszi, gyere ki velem a nappaliba – mondta Áron.

A lány kitámaszkodott a hálóból. Áron a vécébe ment, előregörnyedt és hányt. Szét akart robbanni a feje. Előzőleg nem érezte, hogy felfordult a gyomra, hirtelen jött az egész. A következő fél órában még kétszer hányt, mindkétszer erőlködés nélkül. Az első után gyengült a szorítás a homlokában, a továbbiak után nem. A szünetekben Áron mindannyiszor fogat mosott, és már nem dőlt vissza a kanapéra. Kattogva lüktetett a fejében a dallam, először nem is tudta hova tenni: Mister Sandman, won't you send me a dream... A lábát rázta, halkan nyöszörgött, a takarót keresztben a vállára dobta. Az ülőgarnitúra sarkán kucorgott. Dóri nézte.

– Kérsz Advilt?

– Van itthon?

Dóri emlékezett, hogy egy-két hete rendrakás közben rábukkant egyetlen Advilra, fehér műanyag buborékban, doboz nélkül, de most sehol sem találta. Nem tartottak otthon fejfájás elleni tablettát.

– Lemenjek az ügyeleti gyógyszerárba? – kérdezte Árontól.

– Nem kell, majd veszünk reggel itt a sarkon – felelte a fiú, aztán tovább nyöszörgött. A jobb lábát rázta.

Dóri bekapcsolta a számítógépet, és rákeresett a migrén tüneteire.

– Érzékeny vagy a szagokra? – kérdezte a fiút. – Azt írja, ha migréned van, akkor a szagokra és a fényre is érzékeny vagy.

Aztán mégis lement az ügyeleti gyógyszertárba a Déli pályaudvarhoz. Negyed négyre visszaért a lakásba, és Áron bevette a tablettát. A gyógyszerárban Dórit lebeszélték az Advilről, Saridont javasoltak helyette. Áron fejfájása hamar múlni kezdett. A fiú visszadőlt a kanapéra, becsavarta magát a takaróba, és majdnem egyből elaludt.

– Jobban vagy? – kérdezte Dóri.

– Igen – felelte Áron. – Jó éjt. Menj vissza aludni.

Dóri lefeküdt. Reggel, amikor megszólalt az ébresztőóra, felkelt, és kijött a hálóból. Felébredtette a nappaliban alvó Áront, akinek már kutya baja volt.

– Miattam még soha senki nem ment le éjjel a gyógyszertárba – mondta a fiú.

Szombat este, egy órával azután, hogy kocsiba ült a Balatonon, a legsűrűbb erdőben, a hegytetőhöz közeledve Áron önkéntelenül nyúlt az élénkkék zacskóba, amelyen a Superfood felirat állt, és mélyen belemarkolt. Teljesen el vagyok tévedve, gondolta. A tasakban nyers kakaócsipsz volt, egyik Londonban élő barátjuk hozta ajándékba. Délután egy körül nyitották ki az autópályán, félúton Kapolcs felé. Áron Dórit is kínálhatta vele, de a lány akkor inkább egy barackot evett, és valami miatt másnap, a vasárnapi autóút során sem kóstolta meg a ropogós kakaódarabkákat. Áron a két nap alatt lassan betermelte a zacskó felét. A zacskóhoz mérőkanalat is adtak, és a csomagoláson ez a felirat állt. Javasolt napi mennyiség: egy mérőkanál. Kérjük, ne lépje túl a javasolt napi mennyiséget.

Hevesi Judit

VOYEUR

Sejtelve sincs róla
hogy valaki éppen rá gondol.
A hátán fekszik biztosan
alsónadrág, fehér póló
mélyen alszik, horkol is talán
és nagyon rosszat álmodik.
A feje jobbra fordítva
mintha lenne ott még valaki
összenyálazza a párnát.
Egy ideje új lakásban ébred
és amikor éjjel mosdóba indul
rossz helyen keresi a villanykapcsolót.

Hajnalban hiányzik a legjobban.
A mellettem fekvő hatkor ébred
most négy óra van
még van időm elképzelni egy életet
talán mellette, talán az enyémet.

Berta Ádám (Szeged, 1974) író, három kötet szerzője. Legfrissebb könyvének címe: Baleset az építkezésen. Mostanában egy készülő regénnyel szöszmötöl, és sokat néz ki az ablakon.

Hevesi Judit (Hódmezővásárhely, 1990) költő, Budapesten él, a Corvina Kiadó munkatársa.

Ábrahám Erika

LILIOMSZEMMEL

a fiúba
akkor szerettem bele
mikor a szőke haj
a kalap alól
ahogy impulzust adott
az átvetéshez
és a lány derekáról
a kezét levette
tizenkét éves forma volt
de tartásában férfi
s a tánc húzásában
benne volt már
minden ami lesz
a méltóság a tűz a rend
s fölsírt bennem
valami reszketős
és nem a lány
akartam lenni
nem a néző
liliomszemmel
a két test közötti pánt
az erő
amit az isten tart
s ami hozzám már
lehetetlen

Sánta Gábor

NAGYAPA

Csak Tata dühösen csattogó érdeme, hogy
karotin túladagolásával, állítólag, ő
tenyésztette ki a habos piros „harci”
kanárit, és a feje kalitkájában őrizte
hagyatékként a titkos receptet... Aztán
váratlanul kórházba került. Mikor
meglátogattam, csak azt hajtogatta, más nem
is érdekelte, kisfiam, ne hagyd, hogy
elkótyavetyéljék őket, ne hagyd! Aztán
már nem mondott semmit... Nekem akkor
vissza kellett mennem oda, ahonnan
eltávozásra hazaengedtek. Hajnalban
azt álmodtam, hogy egy fényes alagútban
jön felém csak Tata, és csak jön, csak
jön az öreg. Mintha skatulyából húzták
volna ki, fején kalap, kezében bot, és
szó nélkül elmegy mellettem. Utána
fordulok, majd nézem és nézem, amíg
habos piros madárként át nem rebben
valami erősödő fényességen.

Ábrahám Erika (Gyula, 1967) költő, tanár, folyóiratokban 2014 óta publikál.

Sánta Gábor (Szeged, 1967 – Szeged, 2016) irodalomtörténész, főiskolai docens. Faludy-díjas.

Legénydy Jácint

CSUPÁN A TÜRELEM

modellvers

csupán a türelem hiányzik belőled ma reggel a vásárláshoz is pedig árukat nézegetni a vegyesbolt csapásain haladva felérhet egy kortárs galériában induló barangolással vagy talán a gondolat zavar hogy négyezer kilométerre innen a legfőképp szív alakúnak nevezhető földrészen kisfiúk ájulnak el a mindennapos nyomor prédáiként és nem segíthet rajtuk semmilyen gerillaosztag ha jómagad borospalackok mintázatában gyönyörködsz de végül eszedbe jut az özszenyirbált hajú csaj aki egy ijjazó suhancmodellt varratott a mellkasára így némileg könnyebbé válnak a büntudattól igencsak nehéz tagjaid

Bakos Gyöngyi

KOPASZI

Sétálunk egymás mellett, néha megáll. Amikor ő megáll, én is megállok. Rákiabál a kutyára, rángatja a pórázt. A kutya leül. Mondja, hogy balra, a kutya átmegy a bal oldalára, egyvonalban állunk mind a hárman, várunk pár másodpercet. Állunk, egészen pontosan a kutya ül, aztán elindulunk. Így tanítják a kutyaiskolában, mondja. Kutyaiskolába járnak, ő és a kutya, meg kell tanulni a helyes sétálási módot, például erre való a kutyaiskola. Kutyákat és gazdákat tanítanak meg, többek közt, helyesen sétálni. Elgondolkodom ezen, hogy miért nem tudja alapból a kutya, hogyan kell helyesen sétálni, van ezek szerint olyan, hogy nem helyes sétálási mód. Helytelenül sétál a kutya. Rosszul. Rossz sétálási mód, ha a kutya siet, ha lemarad, ha nem tartja a tempót. Ezeket csak én gondolom.

Közösen sétáltatunk kutyát, egy kilométert innen a Kopaszi-gát, oda fogunk menni. Sose sétáltattam kutyát, nem emlékszem, sose volt kutyám, nem is tudom ezért a helyes és helytelen sétáltatási módokat, és nem tudtam azt sem, hogy a kutyaiskolában tanítanak ilyet. Fekete ruhában vagyok, illetve sötétkék, meg sötétszürke, mindenem csupa kutyaszőr. Zavar, igazából nagyon zavar, azon gondolkodom, kijön-e mosásnál, biztos ki fog jönni, nem marad örökre így. A villamoson ültem, mikor írt egy üzenetet, hogy ne sötét ruhában gyere, mert nagyon hullik a kutya szőre. Akkor már mindegy volt, nem tudtam átöltözni

Legénydy Jácint *(Gödöllő, 1976)* költő. Legutóbbi kötete RAF: Búcsúszimfónia címmel 2009-ben jelent meg.

nem sötét ruhába, már rajtam volt ez a sötétkék és sötétszürke ruha, nadrág meg pulóver, és egy szürke kiskabát, lassan már tavasz van, de még hűvös, nehéz kitalálni, hogy kell-e kiskabátot felvenni, de úgy gondoltam, inkább legyen nálam egy kiskabát, tavaszi kabát, anyám is mindig azt mondja, vedd fel inkább ezt a kiskabátot, lehet, hogy hűvös lesz az este. Nehogy megfázz. Elfér az a kiskabát, ilyeneket mond mindig anyám. Mikor táborba mentem általános iskolában, azt mondta, vettem neked egy kardigánt, tedd be a bőröndbe, ha hűvös lesz az este, jó lesz. Elfér egy vékony kardigán, hűvösek lehetnek az esték. Elfér a kiskabát, a kardigán is, most csupa kutyaszőr.

Megérkezünk a Kopaszi-gáthoz, elengedi a kutyát, a kutya neve hasonlít az enyémhez, ez nagyon zavaró. Ha szól a kutyának, felkapom én is a fejem, nem tudom, ő tudja-e, hogy hasonlít a kutyája neve az én nevemre, alapvetően teljesen egyértelműnek kéne lennie, hogy tudja, de néha a teljesen egyértelmű dolgok nem teljesen egyértelműek. A kutya, akinek a neve hasonlít az enyémhez, elkezd szaladni a Kopaszi-gátnál, boldog, hogy futhat. Boldognak tűnik. Képesek vagyunk ilyenre, hogy állatokról azt feltételezzük, hogy boldogok. Talán ezt hívják antropomorfizálásnak, nem vagyok benne biztos, tulajdonképpen lehet, hogy tud boldog lenni egy kutya. Szaladgál, mindent megszagol. Állunk egymás mellett, és nézzük a kutyát, aki szaladgál, megszagolja a fákat, megszagolja a virágokat, odaszalad kisgyerekekhez, őket is megszagolja, vannak itt más emberek is kutyákkal, odaszalad a kutyákhoz, akik más emberekkel jöttek ki szintén a Kopaszi-gátra, azokat a kutyákat is megszagolja. Mi állunk, és nézzük. Nem tudom, mit kéne mondanom, elképzelem, ha kutyád van, mindennap ezt csinálod, kihozod ide, vagy valahová, nagy parkba, ahol van zöld, ahol van fa, virág, vannak más emberek más kutyákkal, állsz és nézed, ahogy a kutyád mindent megszagol. Azt mondja, hogy menjünk le a vízhez. A víz, jelen esetben a Duna, teljesen természetesen, hiszen a Kopaszi-gátnál vagyunk, nem úgy mondja, hogy a Dunához, hanem hogy a vízhez.

Lemegyünk a vízhez, az emberek ilyen helyen, mint például a Kopaszi-gát, szeretik megnézni közelről a vizet. Átölel, nem mondom, hogy meglepődöm, kicsit mégis meglepődöm, átölel a Duna mellett, a víz mellett, ezért jöttünk le ide, hogy itt öleljen meg a Duna vizétől fél méterre, azt mondja, hogy nagyon romantikus. Úgy mondja, hogy viccel, szerintem viccel, romantikus valamiért a víz, a víz látványa, hangja, illata, vízparton ölelkezni romantikus. A Dunától állunk fél méterre. Azt mondja, hogy kurva romantikus, nem is azt, hogy nagyon romantikus, innen tudom, hogy viccel, ironizál, közben tényleg romantikus, valahol az. Hívja a kutyát, akinek a neve nagyon hasonlít az enyémhez, megint

azt hiszem, hogy nekem szól, igazából pontosan tudom, hogy nem nekem szól, de mégis egy pillanatra olyan érzésem támad. Nem jön a kutya, mert egy másik kutyát kerget. A másik kutya egy tüzelő szuka, nem is tudom, honnan tudjuk ezt, talán onnan, hogy a gazdája odaszól nekünk, hogy tüzel. Kihoz egy tüzelő szukát az idióta, mondja, látom, hogy fel van háborodva. Ezek szerint nem szokás tüzelő szukákat kihozni sétálni, ezt meg is kérdezem. Megkérdezem, de közben végiggondolom, hogy valóban teljesen hülyeség tüzelő szukát kihozni sétálni. Ha tüzelő szukát hoz ki sétálni, akkor megőrül a többi kutya, magyarázza nekem. Ezért nem illik. Tehát ez most itt egy illetlenség. Felénk szalad a tüzelő szuka, egyenesen felénk, azt hiszem, vizsla. Egy tüzelő vizsla fut felénk, nem jó érzés, elképzelem, hogy a legrosszabb, ami történhet, hogy rám ugrik és megnyalja az arcom. Menjünk lassan, mert fázol, mondja, tudja, hogy fázom, látja rajtam. Hiába a kiskabát, valóban fázom, anyámnak igaza volt, jól fog jönni, és hűvösek lehetnek az esték, bár még nincs is este. Mégis fázom. Szól a kutyának, akinek a neve nagyon hasonlít az enyémhez, de a kutya nem akarja otthagyni a tüzelő szukát. Szagolgatja minden oldalról. A tüzelő szukákat szagolgatni szokták, ez például az egyik ok, amiért nem illik kihozni tüzelő szukákat sétálni.

Bakos Gyöngyi (Budapest, 1985) a Pécsi Tudományegyetemen végzett, jelenleg Budapesten él.

Gálla Edit

VITRIOL

Ó klórsav, kénsav, gyáva
Gyűlölet-lötty, ti
Szétguruló, mérges gyöngyszemek!

Húsba vájó, kicsiny,
Erjesztő csermelyek.
Pionírok, amint új térképet

Rajzoltok női arcra –
Üde bőrön egy csapásra
Folt, barázda, ránc, gödör –

Egy perc alatt lecsordul ötven év:
Egy könnycsepp.
Dióbarna szempár helyett

Tejfehér tályogok, forgolódó,
Bandzsa labdacsok.
Egyetlen égő pillanat –

Majd örök sötétség.
Felgyúlt éjszakára
A leperzselt szemhéj rácsukódni képtelen.

Ó folyékony
Büntetés, hiúságok
Hatékony eltüntetője vagy.

Ha alkotás ez – szürreális.
Ha találmány – újfajta árukód:
Megpecsétlő, árulással

Tartósan leárazó.
Milyen kedvező a sorsom,
Veled csak képletesen volna dolgom.

Én mégis elképzelem
A roncsolt arcú lányokat
Egy rongyos, barna sorban,

Ahogy csókot lehelnek ma éjjel.
Csókjukban, mint a szóban,
Mardosó savak –

Utaznak, mint a légmolekulák,
Időn és téren át,
Míg rátalálnak a fényre,

A sok, fényben élő vőlegényre,
És véráramukba töltik át
Kimondhatatlan méreg gyilkos ritmusát.

Ó izzó ajándék,
Nászi billog, szerelmi jel –
Égesd, égesd, égesd őket el!

Gálla Edit (Budapest, 1985) költő, műfordító. Tanársegédként a Budapesti Gazdasági Egyetemen tanít angol nyelvet. Az ELTE angol–amerikai irodalomtudományal foglalkozó doktori hallgatója.

CSENDRENDELET

kilengés

száraz
lélegzet
egy gerenda alatt.
fahíd-
csillogás és
hajnalpír
a perc torkában.

súly

a lépcsőfordulóban
zihál egy test.
bezárul egy ablak.
két tárgy
megöleli egymást.

mellkas

keltető,
mászik ki
belőle a fulladás.
egy tanú,
szájában fehér zaj,
magára marad.

beszéd

eső után csendes
a környék, nem zörögnek
a kutyák. néha mégis
elővánszorog egy jajgató.
egy házban egy kisfiú
befogja a fülét.

madarak

fátyol alattam a föld,
zokogó keskenység
két réteg között a sáv.
meggörbül bennem
a horizont.

Miklya Csanád

MATEMATIKA

gyűrűsujjal ütni állon lépcső előtt.
azt mondtad, te így szeretsz.
kinevetni a keletkező sebet,
hogyan aztán magaddal
rángathass a lakásodra.

mint egy sebzett kaptár feküdni,
várni, hogy a kifolyó mézet
kutyaként nyáljam föl.

szétmázolva, mint kistestvér
a temperát a falon, másik
oldalra fordulni, elfelejtve
a fáradtságot,

lépcsőt befalazni, flittert önteni
a cement közé, geometrikus
formákba rendezni, mielőtt megköt,
pont olyan távol egymástól, hogy
megértsem az üzenetet: takarodj.

Domokos Márton

PENÉSZ

Most még minden csendes.
Az esőcseppektől
Némán pattannak szét
A lenti fakérgék.
Nem hallatszik fel
A szabálytalan utcák
Közt eltévedt lányok
ljedt ordítása.

Minden hang nélkül mászik
A penész a falból.

De ha beáll az este,
Házak közé tévedt
Csövesek hangja fog
Zúgni az ablakokban,
Veszekedésektől
Izzad majd a fal,
Egymáson esnek át
A kéreg nélküli fák,

És odabent minden egyre
Hangosabban rohad.

PIKK DÁMA

Mert
Mindent
Egy lapra, hogy
Talán most szerencsém
Lesz, mert még eddig sosem.
És mintha ez törvény lenne, hogy
Egyszer kötelező valamilyen erősebb
Vagy legalább magasabb lappal vinni el
Mindent. És lehet, hogy tényleg olyan
Simogatóan fekete, mint ahogy
A többiek mondták,
Mert nekik
Tényleg
Sikerült egy párral, vagy
Magas lappal. Nekik tényleg Ő
Fordult fel a másik három közül.

Garaczi László
3 HASÍTÁS

(Gsupi)

Lemegyünk a lépcsőn a pincébe, ott ülnek karéjban a költők. Lizát ismerik, intenek, püsszegnek. Miki két cigire gyújt rá egyszerre, versenyezteti őket. A költők visszafogott komolysággal, álomszerű józanságba dermedve püsmognak középen. Fent az utcán, a fényben punkok ordítanak, itt lent egy kifinomult szertartás folyik a kerek, szellemidéző asztal körül, amin varázsigékkel teleírt papírok hevernek.

Feláll egy himlőhelyes fiú, felolvas egy verset, tekergeti a nyakát, a sorok végén kivár, mintha töprengene, hogy érdemes-e folytatnia. A fiatal költők hümmögnek, majd beszélgetni kezdenek a versről. Kiderül, hogy az egyikük nem is költő, hanem szerkesztő, ő a vezérük. Bőrtáska hever előtte, aminek a sarkába CS. K. monogramot égettek. Mikor elhal a motyogás, ő is kielemezi a verset, mintegy meghozza a végső ítéletet.

Később odajön hozzánk, bemutatkozik: ő Csupor Karcsi, alias Csupi, és mi kik vagyunk. Arca száraz zsemlére emlékeztet, a Sid Vicious-jelvényemet bámulja. Hallom agyamban a reccsenést: tam-tara-ram – mi is költők vagyunk, bazdmeg, mondom. Előveszem a füzetemet, és meglobogtatom előtte.

Oké, akkor vezessek elő egy opuszt, finoman, arisztokratikusan mosolyog. Vezessél elő, kérlek, egy opuszkát. Maradtak még páran, elcsendesednek. Liza a sarokból figyel. Kiválasztok egy verset, a címe: *A másik*. Soha nem olvastam

még fel, remeg a papír a kezemben. Egy óra múlva *Invázió 84*-re pogózok a Rádayban, ezek meg itt takony kis bölcsészek.

A másik

*Senki se maga,
mindenki a másik.*

*A barátok táppénzcsalók,
a szülők gyerekek,
a szomszéd néni bácsi,
a szelíd svédek teniszező zombik,
az ember fejlődésben megrekedt kalapácsorrú delfin,
a kozmosz egy tubus kolbászkrém.*

*Mindenki a másik,
senki se maga.*

A fiatal költők várakozón néznek Csupira. Miki nógat, hogy húzzunk már a piczába innen. Három cigit gyújt meg egyszerre, egyiket a számba nyomja, másikat odaviszi Lizának.

Csupi megkérdi, mire gondoltam a kolbászkrémmel, mi az üzenet? Tudja, de tőlem szeretné hallani. És hogy miért nincs a vers legépelve? A verset le kell gépelni, különben csak egy tintás fecni. A táskát hóna alá kapja, és javasolja híveinek, hogy igyanak meg valahol *egy söröcskét*. Velünk már nem foglalkozik. Anyád a fecni, mondja Miki búcsúzóul.

Csupit évekkel később látom újra, már egy folyóirat szerkesztője, ahol megjelenésre vár egy versem. Küld egy postai lapot, hogy a versem ügyében keressem meg a szerkesztőségben ekkor és ekkor, tíz óra *magasságában*.

A vers címe *Fák*: a Nagy László-grízre egy kis Pilinszky-port szórtam és jól összekevertem. Valami ilyesmi volt a slusszpoén: „Kívül kérgesek, belül fájnak, díszei a tájnak”.

Csupi helytel kinnál, megbízhatatlan a név- és arcmemóriája, mondja, de rémlek neki. Szuper. Fosszínű kardigánt visel nagy, fekete gombokkal – gondolom, a bohémságot jelképezi. Az asztalon papír ELINTÉZENDŐK felirattal, alatta a nevem és egy kérdőjel. Bevezető csevegés, kérdem, hol lakik, azt mondja, *Rákosborzasztón*.

Előveszi a verset, kielemez, mint anno a himlőhelyesét: hány versszak, hány sor, karakterszám, kitér a ritmusra, elhelyezi az aktuális poétikai trendek között. Neveket sorol, akikről életemben nem hallottam. A vers címe nem tetszik neki, javasolja, hogy húzzuk ki. A cím fölösleges, a cím a vers zsarnoka, a címek kis nérók és hitlerek, de ha nagyon ragaszkodom hozzá, maradhat. Végül is, jó vers ez a vérvő fákkal, *böcsületes munka*.

Viszont van egy kis bökkenő. Nem ezt a szót használja, azt mondja, gebasz. A nevem a *gebasz* a vers fölött: ezzel a névvel, mondja, soha nem lesz belőlem író Magyarországon. Pocsékul hangzik, másrészt többszörösen foglalt: Garay János – itt tanárosan hadarni kezd –, mint tudjuk, az *Obsitos* című műben Hány János halhatatlan alakját teremtette meg, a másik pedig egy élő klasszikus, Garai Gábor – nyilván nem szeretnék az ő árnyékában tengődni. *Itt és most* megragadhatjuk az alkalmat, hogy nevet változtassunk.

Lelkes várakozással néz rám. Nem nagy ügy, jobb gyorsan túlesni rajta. Nem biztos, hogy értem, miről beszél. Eszembe jut, hogy nemrég publikáltak a lapban egy Kukorelly nevű fiatal költőt. Csupi biztosít, hogy ez csakis az elődje vétkes szerkesztői hanyagságának köszönhető, a névváltoztatás Kukorellynél is folyamatban van.

Csalódottnak tűnik, hogy még mindig hezitálok. El tudom képzelni, kérdezi, hogy Petőfit Garaczinak hívták vagy Aranyt Kukorellynek? Kukorelly: Toldi? Lobogónk, Garaczi?

Megkérdezem, hogy Kukorelly mire változtat.

Korelli, válaszolja, a következő verse már *Korelli Károly* néven jön, ő maga, Csupi javasolta neki.

És nekem milyen nevet javasolna?

Húha, banyek, ezen még nem gondolkodott.

A plafont nézi, hintázik a széken. Megvan, mondja hirtelen: Rácz László. Titokzatos és előkelő, Rácz László: Fák.

Időnyerés céljából kérek egy kávét. Egyedül maradok a szerkesztőségi szobában. Nézem az ELINTÉZENDŐK listán a nevem a kérdőjellel, és érzem, hogy kezdek átváltozni Rácz Lászlóvá.

Csupi visszajön, leteszi a kávét, zsemlearca szinte ropog, mintha morzsák hullanának le róla. Erről az igyekvő, eminens gyerekarcról lehet tudni, hogy Csupi kiskorában lólépésben közlekedett a kockakövön, és minden reggel nyitott ablaknál tornázik, hogy frissen érkezzen munkába.

Megremeg a páfrány levele, ahogy elmegy a hetes a Bartók Béla úton. Nem húzhatom tovább az időt, döntenem kell.

(Higany)

A Felbaszon ismerem meg Higanyt, akit eredetileg Nicolának hívnak, olasz, kövér, kékre festi a haját, és ha dühbe gurul, azt ordítja: *ambaradan!* Kiviszem az ócskapiacra, hosszú guberálás után vesz egy kopott lázmérőt. Úgy teszi a zsebébe, hogy kilógjon, mindenki lássa, ettől fogva hívjuk Higanynak.

Az lbolya teraszán ülünk, a lázmérőt kiteszi az asztalra, mint egy evőeszközt vagy szívószálat. Később az utcán sétálva a szinkron és diakron sztárokról beszélgetünk, Bowie-ról és Beethovenről. Művelt punkok vagyunk, rejtegetjük a többiek elől, kettesben viszont játsszuk az agyunkat. Higany kicsit tud magyarul, de ilyenkor angolra váltunk. Higany angolul szelidebb, mint olaszul vagy magyarul. A harcias tendenciák mellett van benne valami réveteg déli melankólia.

Mellkasához kap, nincs meg a lázmérő, otthagya az lbolyában, *ambaradan!* Nagy lendülettel visszafordul, abban a pillanatban felrobban mellette az antikvárium kirakatüvege. Épp csak odapillant, lohol tovább. Nem ez az első eset. Higany körül maguktól zuhannak, robbannak, törnek a tárgyak. Vulkánként lüktető aurája lelöki a képet a falról, felborítja a poharakat. Higany a punkság és a titkos szendeség mellett egy fizikai fenomén, egy mediterrán sámán. Szardíniáról származik, ami olyasmi az olaszoknak, mint nekünk Mátészalka.

Megkérdem tőle, mi az, hogy *ambaradan*.

Ambaradan!, ordítja válaszul. Később elárulja, hogy az *ambaradan* a csodálatos szardíniai nyelv legkülönlegesebb szava, azt jelenti: *szép zűrzavar*. Szép zűrzavar? Igen. Hogy mondják magyarul?

Kalamajka, válaszolom. Ezentúl így köszönünk egymásnak, ő azt kiáltja, *kálámájká, én: ámbáradán*.

Higany egyetlen furcsasága, hogy nem szereti a focit. Egy focigyűlölő olasz! A punkok megvetik a sportot, a néphülyítés eszközeinek tartják, én sem villogok vele, hogy focizom, de Higany nem azért utálja a futballt, mert punk. A szardíniai háttérrel és a kövérséggel lehet összefüggésben.

Egy olasz nem utálhatja a focit, győzködöm, az olasz kifinomult kultúrnép, és Itália földjén már az ókorban fociztak. Ifjabb Pliniustól tudjuk, hogy Pompei éppen a nagy riválisával, Herculaneummal játszott helyi rangadót, mikor a nyolcvanadik percben, 2:2-nél kitört a Vezúv. A bíró tétovázott, aztán továbbot intett – ezért találhattak a régészek a dermedt lávaköben vetődő kapus, verekedő ultra, reklamálorosztató csapatkapitány alakú üregeket.

Higany a fejét ingatja, kék sünihaja remeg a szélben.

Tudod, mi volt az őszobbanás? Isten szabadrúgása!

Higany viczorogva válaszol: Szerintem inkább a büntetője.

(Hemü)

Az *Ambaradan* együttes Zalatnay Cini *Nem lehetek apáca* című dalát adja elő neovandál stílusban, közben lefestenek feketére egy fehér bárányt. Higany haverjai, az elején még ő is próbált velük, de elszakadtak a húrok, kigyulladt a hangfal a közelében.

Minden strófa katasztrófa, mégis ereje van: Nem érdekel, kik vagytok, ordítja az énekes, a mi zenénk ilyen!

Kijárunk Pomázra, megismerkedünk a zenekar munkásságával, közösségi terápiás kísérletek: *Hajdú bojler műszaki leírásának többszólamú előfőgése, Hangköltemények babkonzervre, Vécélehúzás mint nagyopera*. Asszociatív zajbalettek és dadaista szövegek: „Portugáliában ma viszonylag legelnek!” „A tüdőmet meséld ki, tavaly!”

Zenélés mellett festenek, szobrászkodnak, írnak. Hemü, a billentyűs karizmatikus egyéniség, vonzza az embereket, de ez egyáltalán nem érdekli, például házibulit szervez, amire el se megy, vagy azonnal lelép. Az együttes rövid fennállása alatt többször feloszlik: Hemü és Paja Pomáz főutcáján egy performansz keretében azt kiabálja: Ne kövessetek el lobotómiát!, és padláshulladékot osztogat a járókelőknek. A kiérkező rendőröknek Hemü azt mondja: Olyan gondolatokat akarok ébreszteni, amik nekem se jutnak eszembe.

A kor szokásának megfelelően behívják őket katonának, a laktanyában a felszólításra: Na, húzzon ki innét!, Hemü megfogja a szakaszvezetőt, és kihúzza a körletből. Innentől ideje nagy részét fogdában tölti, mindent elvesznek tőle, kivéve a varrókészletet. Pokróc- és zubbonydarabokra egyházi jeleneteket hímez, söprés közben üvegszilánkokat, érdekes formájú kavicsokat gyűjt, ezeket is beépíti a művekbe.

Termékeny alkotói korszak veszi kezdetét. A kincstári műanyag poharat háromszázhatvanötösör körbekarcolja túvel, szénnel bedörzsöli, ez a *Naptár pohár*. Megrendelésre dolgozik, olyan művek kerülnek ki a keze alól, mint a *Leszerelőzászló párnahuzatból patkányhúsert*. Folytatja filozófiai kutatásait is: „Mindig minden eltűnik, pedig mindig minden ugyanott van.”

Hemü és Paja a seregben, a basszusgitáros zártosztályon, a dobos a Kozma utcai börtön elmemegfigyelőjében, csak Valentin, a billentyűs van szabadon. Annak idején trombitált az iskola fúvószenekarában, a *Himnuszban* csak a *balsorsnál* szabadott belefújnia, mert ott nem gond, ha hamis. Otthagya az iskolát, mert látott egy madarat, és rájött, hogy a madár nem járt iskolába, mégis repül. Ez lett neki is az életcélja. Elmegy szeneslegénynek, szabad idejében papírhelikoptereket hajtogat: női, férfi, gyerekhelikoptert, és hónalj-

kesztyűket varr. Ötkor kel, elszív egy szivart, hogy fölébredjen, munka után elmegy a szeneslegényekkel ivóversenyre, majd irány a Kárpátia, mert oda járnak a művészek, akik már délután be akarnak rúgni. Itt ismerkedik meg az együttes tagjaival.

Hemüt leszereli egy galamblelkű pszichiáter a Kecskeméti Katonai Kórházban, a többiek is kiszabadulnak, összeáll újra a zenekar. Elhatározzák, hogy most már komolyan veszik az életet: ORI-vizsgát fognak tenni. Az ORI-vizsgán ismert dalokat kell eljátszani magas színvonalon. Ők egyetlen ismert számot sem tudtak eljátszani se magas, se alacsony színvonalon, de leadnak egy listát ismert előadókkal és fiktív címekkel. A zsűri egyszemélyes, maga Fényes Szabolcs ül az asztal mögött. Uraim, ezeket én nem ismerem, milyen számok ezek?

Mi Pomázárról jöttünk, válaszolja Hemü.

Fényes Szabolcs rámutat egy Captain Beefheart számra: *Look into My Eye*, és ők előadják a *Putty-putty* című kakofón tébolyt. Paja egyik foga a végén beletörik a mikrofonba. Lihegve állnak a pódiumon.

Nagyon érdekes, mondja Fényes Szabolcs a hirtelen rájuk szakadó csöndben, ezt szeretik Pomázon?

Odaül a zongora mögé, finoman leüt egy moll akkordot, aztán még egyet: Maguk nem hallják, hogy ez milyen szép?

Hemü bólogat, szép, szép, de nekünk ki kell szolgálnunk a Dunakanyar speciális igényeit, *putty-putty*. Fényes Szabolcs sóhajt, és megadja az engedélyt.

Garaczi László (Budapest, 1956) 1985 óta publikál vers, novella, regény, dráma, esszé, forgatókönyv műfajban. Számos elismerésben, díjban részesült. Könyvei németül a Droschl Verlagnál jelennek meg.

Ha JÓSZAKÁCS

Fotó: FORTEPAN

Váncsa István

PHOLEPÉNY

Utolsó éveit Rezső bácsi a Chesterfield karosszékekben töltötte. A szebb nyári-őszi délutánokat kinn a kertben, a diófa alatt, a többit a karosszékekben. Jó pár évvel azelőtt vette nagyon romos állapotban a párjával és három szófával együtt, rendbe hozta, merthogy ő nemcsak kárpitos volt, ahogy legtöbbször tudták, hanem bútorestaurátor is. Azt tervezte, hogy felújítás után busás haszonnal ad túl rajta, viszont ez valahogy nem akart összejönni. Részint, mert Rezső bácsi az öt darabot csakis egyben kínálta és felettébb borsos áron, részint, mert úgy is csak fél szívvel, de legfőképp azért, mert közben felépült az új ház, és annak a halljában ez a tekintélyes garnitúra annyira jól mutatott, mintha eleve oda tervezték volna. Végül aztán ott is maradt. Egy idő után Rezső bácsi már vacsoraidőben se mozdult ki a székéből, nagyjából azért, mert igazából vacsorázni se akart. Orsi néni ezt a fejleményt jól viselte, ő ugyanis főzni nem akart, mert nem volt kinek. Se kutyájuk, se macskájuk, mondhatta volna róluk Dudás szomszéd, de nem mondta, mert huszonöt évvel azelőtt meghalt, meg egyébként se lett volna igaza. Először is vannak videók a négy dédunokáról, azokat meg lehet mutatni Suhajdánénak, ha érdeklődik, és néha szokott. Másodszor a gyerekek néha igenis rájuk néznek, Kriszti úgy kéthavonta, Bálint legalább háromhetenként, pedig ő többnyire Ausztriában dolgozik. Az unokákra vonatkozóan már nem annyira rózsás a helyzet, Robi Franciaországban, Botond Berlinben, Gerle Kaliforniában, Noémi Londonban él. Levente volt még itthon, de ő is nagyon kacsingatott kifelé. Ami a kutyát-macskát illeti, Küvé, az öregségtől már szinte járni se tudó keverék előző ősszel kiszervedett, macska pedig azóta nem volt, amióta a régi házat lebontották. Se egerek, se macskák, a tyúkokról, kacsákról, malacokról, kecskékről már nem is beszélve. Még pókok se voltak, vagy legalábbis nem annyian, mint régen. Nyaranta maximum darazsak jöttek, szerencsére Rezső bácsi nekik is örült, jól elvont velük a diófa alatt; Orsi néni színleg orrolt rájuk, titokban viszont összegyűjtötte a morzsát meg az egyéb apró maradékot és egy tálcán kitétte a lépcsőre, nehogy a vendégek ozsonna híján térjenek haza.

Délutánonként gyúrt valami tésztát, kinyújtotta, rakott rá emezt-amazt, betette a sütőbe. Lepény. Nem igazi vacsora, de mégis meleg, illatos, jóízű és kis mennyiségben is készíthető. Az ötvenes években szoktak rá, amikor a falusi

boltban leginkább csak sót, cukrot, lisztet, élesztőt, gyufát és úgynevezett vegyes gyümölcsízt lehetett kapni, mást nem nagyon. Zöldségek és zöldfűszerek viszont voltak a kertben, a faluban bizonyos házaknál juhtúrót és tejfölt árultak, persze csak suba alatt, Orsi pedig finom kecskesajtot állított elő. A kamrában még nyár végén is akadt némi szalonna és szárazkolbász, ami önmagában már nem minősült ínycsiklogónak, de adalékanyagként szóba jöhetett, tojást pedig tojtak a tyúkok, amikor tojtak. Orsi kinyújtotta a kelt tésztát, tojásos tejfellel megkenté, megszórta szeletelt hagymával és felkockázott füstölt szalonnával, betette a kemencébe. Elzászi étel, *torte flambée*, bár Orsinak erről fogalma se volt. Használta, ami a kamrában a kezébe akadt, ennyi. Pócsikné, ha ezt látta volna, kötötűjébe dől. Neki, mint minden hagyományos szemléletű háziasszonynak, zárt kulináris világképe volt, ennek megfelelően pontosan tudta, hogyan kell felhasználni a tököt, a borsót, a sóskát vagy krumplit, mindenhez volt egy receptje, maximum kettő, szélsőséges esetben három, s ezek az ő számára mintegy kőbe voltak vésve. Nem úgy, mint az alkotmány, de még csak nem is úgy, mint a tízparancsolat, ami megmásíthatatlan ugyan, de áthágható, hanem mint a szorzótábla. Hatszor négy mindig, minden időben, minden körülmények között huszonnégy, ennek megfelelően a lepény csakis oly módokon készülhet, ahogy azt a létezés legáltalánosabb és legalapvetőbb törvényei öröktől fogva előírják. Ezeknek a törvényeknek a sérülését látni olyan, mintha a kozmosz gyémánttengelye törne darabokra a szemünk előtt. Mármint Pócsikné három menye három különféle és idegenszerű (a környező falvak egyikéből-másikából származó) kulináris tradícióval fertőztette a Pócsik családot, s ettől Pócsikné pszichésen a padlóra került. Az egyik meny például oda züllött morálisan, hogy spenótidényben családjának spenótos lepényt sütött, erről számolt be Pócsikné Orsinak, közben tetőtől talpig remegett a felindulástól, szeme könnyben úszott, zihálva vette a levegőt, egyszóval tartani lehetett tőle, hogy a guta ott a helyszínen üti meg. – Legközelebb mondd meg neki, hogy Pócsikné, maga egy húgyagyú, bestye néember – javasolta időnként Rezső bácsi, mindamelllett amikor a néember temetéséről ballagtak hazafelé, némiképp elcsöndesedett. Megint kevesebb egy közeli ismerőssel, nincs már, aki napszálla környékén oly tragikus párosszal lépjen be az ajtajukon, mint a hírnök a Titus Andronicusban, Martius és Quintus levágott fejével a hóna alatt.

Spenótos lepényt egyébként Orsi is szokott volt sütni, már amikor éppen volt spenót, persze ezt Pócsiknének semmiképp se árulta volna el. Valamikor a hatvanas évek végén vagy a hetvenesek elején az élenjáró magyar tejpar

új – világszínvonalú – termékkel jelent meg a piacon, Sport tejszín-túrósajtnak hívták, vagy valami ilyesminek, Orsi azt dolgozta össze a blansírozott és finomra vagdalt spenóttal, sóval, borssal, egy tojássárgájával, majd az így kapott anyagot pakolta a lepény tetejére. Legfelül tészta-csokiból kialakított rács, a rács üres négyszögeiben kevéske tejföl. Kitűnő lett, csúszott rá a Rezső bácsi által akkoriban bor gyanánt fogyasztott italmemű, amiről úgy tartották, hogy esténként a tyúkól ajtajára spriccelve nemcsak a menyétet, de a rókát is elriasztja. Rezső bácsi kriecheinwein néven emlegette, arra utalva, hogy a szomszéd inkább kúszva halad el az ablak előtt, csak észre ne vegyék, be ne hívják és meg ne kínálják abból a borból, melynek az illatát megérezvén a görény csüggedten eloldalog.

Megunni a lepényt nemigen lehetett. Rajta egyik nap juhtúró, kapor és szalonna, másik nap savanyú káposzta, harmadik nap kecskesajt és paradicsom, negyedik nap tejföl és kolbász, ötödik nap tojás és aludttej, ám ezek csak a legegyszerűbb képletek. A fantáziadús háziasszony ennél még az ötvenes évek körülményei között is többet tudott nyújtani, Orsi kreativitására pedig sohase volt panasz. Később aztán a körülmények változni kezdtek, velük együtt a spájz tartalma is változott. Már nem lógott benne házi kolbász és sonka, mert nem volt, aki megcsinálná, viszont akadt egy-két szál chorizo, sőt egész serrano is, esetleg némi salsiccia secca piccante, salame cinghiale, sopressata meg effélék. Bálint hozta őket a bécsi Naschmarkt-ról, ügyelve, hogy a készlet soha ki ne fogyjon. Salzburgi Mozart csokoládélikőrt is hozott, mert azt Orsi néni nagyon szereti, a bort viszont nem hozta, hanem megrendelte. Rezső bácsi ennek sokáig ellenállt, nem a jól bevált kriecheinwein miatt, hanem mert a hatvanas évek folyamán elkezdett borászkodni, és egy idő után már kis jóindulattal ihatónak tekinthető folyadékokat állított elő. Kilencvenhez közeledve viszont egyre inkább nehezebb esett a munka, így aztán hagyta magát Orsi által meggyőzteni. Félévenként jött a szállító, hat-hat karton furmint, kékfrankos és kadarka siller. Rezső bácsi vérnyomása, vércukor- és koleszterinszintje a rendszeres borfogyasztásnak köszönhetően mintaszerű volt, ezt ő maga diagnosztizálta, mégpedig introspekció útján, és minthogy kilencven már bőven elmúlt, senki se vitatkozott vele.

Orsi néni lepényeinek legelkötelezettebb rajongója Robi volt, a legidősebb unoka. Ő ekkortájt Nantes-ban gyógyszerészkedett, előtte orvoslátogatóként dolgozott Franciaországban csaknem öt éven át. Úton volt hajnaltól késő estig, se reggeli, se ebéd, se vacsora. Ha megéhezett, valamelyik útjába eső péknél vett harapnivalót, többnyire lepényt. Az egyik majdnem olyan volt, mint a

nagyi spenótos lepénye, a tésztája eltérő, de a tölteléke ugyanaz, legalábbis Robi szerint. Egy alkalommal, amikor megint Marsac-sur-l'Isle-be vitt az útja, megkérdezte az eladókat, mi van a lepényben, azt mondták, hogy friss spenót és fromage St Môret. Mely utóbbi eszerint a Sport tejszín-túrósajtot is képes volt helyettesíteni. Később Orsi nagyi lepényeinek további alteregóira bukkant, s amikor az orvoslátogatást a konzolidált, családi polgár életével cserélte föl, ezek hiányozni kezdtek neki. Mit volt mit tenni, megkérte vietnami származású hitvesét, Hòngot, magyarul Lótuszvirágot, hogy süssön neki olyan lepényeket, amelyeket a nagyi szokott volt sütni Magyarországon. Hòng szemrebbenés nélkül hallgatta végig, ami azt jelentette, hogy a feladatot megértette és végre is fogja hajtani. Hòng nem különösebben cserfes típus, a néma levente őhozzá képest szószátyár, de hát Robi így szereti, mellette annyit beszél, amennyit akar.

Nem sokára megszületett Anna, aztán Daniel, majd egy esős nyáron Robi bepakolta a családot az autóba és elindult velük Reims, Stuttgart, München, Bécs felé. Indulás előtt elmagyarázta Hòngnak, hogy a falusi ház, ahova mennek, kisebb ugyan, mint a nantes-i Hôtel Amiral, de nem sokkal, és mert az ő apja tervezte és építette, kényelmesebb és jóval stílusosabb. A nagyinak mindig is az volt az álma, hogy teljes körű családi összetartásokat hirdessen meg, érteve családon nemcsak a saját leszármazottaikat, hanem kettejük testvéreit és azok leszármazottait is a hozzátartozóikkal együtt, összesen csaknem hatvan embert. A régi vályogház nagyocska volt ugyan, de erre a célra alkalmatlan, egyébként pedig amúgy is le kellett bontani; az újat Rudi apja Orsi nagyi víziójának megfelelően alakította ki, vagyis gyakorlatilag egy szálloda és egy kongresszusi központ szintézisét hozta létre. Fél tucatnál több vendég sohase aludt ott egyidejűleg, a nagyi evvel együtt boldog, mert most már megvan a lehetősége annak, hogy egyszer majd csakugyan összejöjjen a család, ha akar.

Bécsben most Robiék vásároltak be a Naschmarkton, az volt ugyanis a tervük, hogy azokon az estéken, amikor otthon lesznek, Hòng fog vacsorát készíteni. Pontosabban nem vacsorát, hanem borkorcsolyákat, közelebről lepényeket, mert abban a házban, ahová mennek, ez a szokás. Robi ezt a koncepciót jó előre a nagyanyja elé tárta, Orsi pedig, ha nem is szívrepesve, de belement. Hòng már a második este úgy mozgott a konyhában, mintha oda született volna, zajtalanul, fürgén, de kapkodás nélkül, többnyire mosolyogva és időnként érthetetlen szókkal terelgetve a körötte lábatlankodó gyerekeket. Sütött fél tucat roti canait, de oly módon, hogy miután megfordította őket a serpenyőben, a felső oldaluk egyik felét reszelt gruyère, fontina és provolone

piccante keverékével, valamint vékonyra szeletelt jalapeñoval szórta meg. Közben a roti alsó oldala is készre sült, Hòng ekkor ráhajtotta a lepény üresen maradt felét a sajtos felére, az eredményt kivette a serpenyőből és tálra rakta. Végül tehát egy sajátos quesadilla állt elő, aminek a héja lisztből, sóból és vízből készül ugyan, semmi másból, ennek ellenére hihetetlenül puha, könnyű, levegős.

Hòng evvel gyakorlatilag győzött is, noha még le se ment a nap. Apró krumplilepény jött ezután, gyakorlatilag ugyanaz a massa, amit számoszába szokás tölteni, csak most burok nélkül, serpenyőben kevés ghín pirosra sütve, háromféle csatnival, végezetül kínai vörösbabkrémrel töltött rizslepény, formailag a gyerekek és a nők kedvéért, de osztatlan tetszést aratva. Nem kis részben annak köszönhetően, hogy Rudi szerint portóit kell inni rá, a portói után pedig konyakot, illetve – hölgyek esetében, opcionálisan – salzburgi csokoládélikört. Négy generáció ült az asztal körül, először is Orsi és Rezső bácsi, aztán Bálint és az ő második felesége, ha úgy tetszik, Robi mostohaanyja, harmadsorban Hòng és Robi, végül pedig Anna és Daniel. Utóbbiak a quesadilla és a csatnik fogyasztása alól fel voltak mentve, a borok, a portói és a konyak fogyasztása alól úgyszintén. Felmenőik mindhárom szinten úgy érezték, hogy bár öregedni általában nem öröm, de vannak tagadhatatlan előnyei.

A következő kilenc nap folyamán Hòng még négy vagy öt alkalommal állt oda a tűzhely mellé és egyre pontosabban sikerült a háziak gusztusát eltalálnia. Ricottával és luganegával készített sörös cukkinitorta, basilicatai focaccia, quinoalepény papajasalsával, nan brie-vel és karamellizált hagymával, nan grillezett csirkemellel és mangócsatnival, fokhagymás brie leveles tésztában, japán körtével, nan panírral (= indiai sajttal) és friss fügével, amit Hòng a kert sarkában pompálkodó fügefáról szedett, továbbá a legkülönfélébb, bonyolultan fűszerezett, csípős quesadillák, lévén azok borkorcsolyának kiváltképp alkalmasak. Orsi ott téblábolt körülötte a konyhában, figyelte, mit művel, beszélt hozzá magyarul, Hòng franciául válaszolt, elváltak egymással. Rezső bácsi reggelenként azt mondta Hòngnak, hogy bonjour, este meg hogy bonsoir, ebből állt a konverzáció, de ő nem is vágyott többre. Orsi minden emberi lényel, akibe belebotlott, kommunikálni szeretett volna, ő viszont senkivel. Jó szülei gyerekkorában néha figyelmeztették is, Rezsőke, beszéljess szépen a kis barátokkal, ne légy barom, így aztán évtizedekkel később más emberek jelenlétében azt szokta érezni, hogy neki most társalognia kéne velük, noha fingja sincs, miről, és pláne, hogy minek. Ez értelemszerűen oda vezetett, hogy Orsin kívül gyakorlatilag mindenki másnak a közelsége feszélyezte, a gyerekeié

is, miután felserdültek. Hòngé nem. Megszerette Hòngot a derűje, a mosolya, a nyugalma, a kecses és hatékony mozdulatai, de főleg az áthidalhatatlan távolság miatt, ami köztük volt akkor is, amikor egymás mellett ültek a teraszon és hallgatták a madarakat. Ilyen amúgy nem fordult elő, illetve csak egyszer, és három percnél az se tartott tovább, de Rezső bácsiban nyomokat hagyott.

Utolsó nap Hòng kétszer főzött. Ebédre pho-t, vacsorára meleg pástétomot, amit ő pholepénynek nevezett. Tésztaburokban marhahúsból, némi füstölt csülök hozzáadásával készült töltelék, amit párolás közben Hòng ír fekete sörrel és leszűrt pho-vel öntött fel; fűszerei gyömbér, fokhagyma, füstölt tengeri só, chili, fahéj, csillagánizs, halmártás, zöldhagyma, korianderzöld. A pho lenyűgöző volt, a pholepény pedig Hòng vendégszereplésének koronája; maga a csoda. Rezső bácsi révülten nézett a semmibe, mint Dante abban a pillanatban, amikor a Paradicsom harmincharmadik énekét írva Isten színről színre látásának élményét iparkodott szavakba önteni.

Vacsora után elüldögélt a kedvenc székében a konyakja mellett, közben mindenki aludni tért. Orsi hajnalban arra ébredt, hogy az ágy másik fele üres. Kiment a hallba, Rezső bácsi a székben, szeme csukva, feje félrebillent. Arcán ugyanaz a mosoly, mint az üdvözült szentekén.

Váncsa István *(Biharnagybajom, 1949)* újságíró, a magyar gasztronómia meghatározó alakja.
Legutóbbi kötete: Lakoma (második rész) – Az itáliai konyhák legfinomabb ételeiből.

The image features a central horizontal strip of torn paper with a greyish background. On this strip, the text 'HOLLAMVEERES' is written in a bold, white, blocky font with a distressed, hand-painted appearance. The letters are slightly irregular and overlap, giving it a gritty, industrial feel. The top and bottom edges of the paper strip are jagged and uneven, suggesting it was torn from a larger sheet. The overall composition is minimalist, with the text being the sole focus against a plain white background.

HOLLAMVEERES

Péterfy Gergely

A SZTAGIRITA

(A 2400 éves Arisztotelészről)

Jó húsz évvel ezelőtt, egy másik évezredben, és amennyire most érzékelem: egy másik univerzumban elutaztam Sztageirába, hogy megnézzem, hol cseperedett fel és mit látott maga körül ifjú korában Arisztotelész.

A félig tengerbe dőlt városkában kókadtsátság folyt, néha kijöttek reggel a régészek, kapingáltak kicsit, aztán a nagy hőség elől hazamenekültek. A porban néhány piros cseréptöredék, elmállott bronzpénzcsék, oszlopcsarnok talpzata. Szemben a kopár kis sziget, amin már Arisztotelész korában sem volt semmi, és hatszáz évvel később Sztrabón, a korabeli világ hűséges dokumentálója is csak ugyanezt a semmit figyelhette meg. Mondjuk, amikor ő itt járt, ebből az oszlopcsarnokból, amelynek én már csak a talpzatát látom, lényegesen több állott még a lábán, és a bronzpénzcsékért fröccsöt vagy kenyeret lehetett kapni. De ne legyünk telhetetlenek. A kopár kis sziget ott van, a domb, amelyen a város állt, ott van, az öböl, amelynek vizén a gályák ringottak, ott van, valami mégiscsak van tehát. Ez a dolog személyes oldala. Olyannak láttam a helyet, amilyen az előtt volt, hogy az ő városa kiemelkedett volna a semmiből – elvégre ugyanoda hullott vissza. És azért ez már egy olyan helyzet, ami a Mesternek, a Sztagiritának is tetszene.

Az első benyomásom Arisztotelészről ez a szó volt: a Sztagirita. Már nem tudom, melyik könyvben olvastam: alighanem valamelyik hatvanas-hetvenes években kiadott filozófiatörténet lehetett, amely abban az időben, tizenéves koromban, tehát a hetvenes évek végén, nyolcvanas évek elején apámék könyvespolcán állt. De lehet, hogy más volt, már nem tudom. Talán valaki majd egyszer megmondja nekem, melyik lehetett, melyik könyvben van az a szöveg, amely Arisztotelészt csak „a Sztagirita”-ként emlegette. Nem is tudtam, kiről van szó, de ha tudtam volna, sem tudtam volna: az Arisztotelész név akkoriban még éppolyan üres volt, mint a másik, amely ott meredeztet előttem, nyiladozó kíváncsiságom és tudásszomjam előtt, a szikár, fenyegető útjelző, ahol az irányok összefutnak, és ahonnan ismét szétágaznak: a Sztagirita. Képzletben én ezt a Sztagiritát keletre helyeztem, abba a képzelte Keletbe, amely akkoriban rendelkezésemre állt, képeskönyvekből, az *Egri csillagokból*, *A bagdadi tolvaj* (1940, producer: Korda) világából, meg az ördög tudja, még miből.

Okok. Okok, első mozgató, mozgás, idő. Az ember hiába kutatja az okokat, egy idő után kénytelen leállni. A Sztagirita szigorú volt, még talán korbácsot is tartott a kezében, és nagyon keményen megmondta mindenről, hogy micsoda. Kopogós, száraz, szikár mondatok beszéltek a Sztagiritáról, a képzelet nem tudott megkapaszkodni egyetlen színes jelzőben, egyetlen hasonlatban, egyetlen elbeszélő mondatban, amelyben az alany valamilyen mozgást jelentő igében cselekszik. Semmi elképzelhető, csak üres, papírszárazságú fogalmak. Hüломorfizmus. Szillogizmus.

Nem akartam a Sztagiritával közelebbi ismeretségbe kerülni. Ráadásul akkoriban még internet sem volt, nem lehetett csak úgy megguglizni a dolgokat, és még nem volt ahhoz elég könyvtárismeretem, hogy csak úgy felüssem a Révait (lehet, hogy nincs is benne Sztagirita címszó).

Ez így történt. Már az is borzalmas, hogy megtörtént, így, ebben a formában. Történhetett volna máshogy is, lehetnének más emlékeim is, de aki erre gondol, reménytelenül hülye. Ha jobban belegondolok, kétségbeejtő annak a borzalma, hogy annyi minden megtörtént, ami már mind nem változtatható meg. És még mennyi fog, az isten verje meg. Az első mozgató. „Márpedig senki sem fontolgat olyan dolgokat, melyek másképp, mint ahogy vannak, úgysem lehetnek (. . .) Az elhatározás tárgya nem lehet olyasmi, ami már megtörtént: azt senki sem határozhatja el, hogy Ilioszt feldúlta, hiszen a megfontolás sem vonatkozhatik már megtörtént, hanem csak jövőendő és még lehetséges dolgokra; márpedig ami megtörtént, az nem válhat meg nem törtétté; (. . .) az egyetlen dolog, amire még az istennek sincs hatalma: meg nem törtétté tenni azt, ami egyszer már végbement.” (*Nikomakhoszi Etika*)

Ez azért úgy megüti az embert. Sok minden miatt. Az egyik, szerintem, a rendszerből fakadó kíméletlenség. Minden egyes szót a logika fogaskereke szorít, minden következik valami korábbiából, hiánytalanul, hézagtalanul. Minden visszakövethető a legelső állításra, egymás után következnek az *Organon*ban katalogizált logikai eszközök gépkövetkezetességű mozzanatai, a nagy logikagép kidobja végül a megoldást, és ott áll az ember csodálkozva, hogy akkor most mi van. Hogy akkor most van-e egyáltalán valami.

Ilyen mondatokat nem olvasol Platón lebegő és játékos, ezernyi csalafintaságtól csillámló dialógusaiban: ehhez a beszélő személyét megszüntető, önmagát kíméletlen logikával és szillogizmussal mondó tudományos szöveg *sztagirita* tája kell. Arisztotelész előtt a filozófusok dübörgő metaforákban, drámai dialógusokban, költeményekben beszéltek: a nyelv még nem hasadt szét fogalmakra és még nem hasította ki és nem emelte föl önmaga elé a logikát, amely mozgítja. Külön-külön már majdnem minden megvolt, amit Arisztotelész összefoglalt és rendszerbe épített, csak minden tarkabarka volt, amolyan görögösen játsz, buja televény,

mesékkel, történetekkel, kacagással, hazudozással, móríkalással és jajveszékeléssel, akárcsak a mitológia. Ami viszont nem ilyen volt, az a maga végső lecsiszoltságában és áttetszőségében csillogott: a matematika. A matematika felől a filozófia kétségbeejtően esetlegesnek tűnt, egymással kiabáló, félrészeg, szakállas krapekok hangoskodásának. Arisztotelész fogta, és ráeresztette a matekot a sok tarkabarka okoskodásra, és véget vetett a hablatyolásnak.

Arisztotelésznek már a nevéhez is a tiszta étert, a fehér márványt, az Istenség és az Örökkévalóság szüntelen, értelmes munkálkodását asszociálja az ember. Nevének első betűje, az Alfa, minden dolgok elejére sorolja, a kezdetekhez, amelyből a béta és a gamma, egészen az Ómegaig, egyre kevésbé logikusan következnek. Hozzá képest az összes további egyre gomolygóbb, egyre formátlanabb, vagy ha úgy tetszik, egyre próteuszibb. Az Ómega pedig, a végén, az Alvilág sötétje, ahol a vérre szomjazó árnyak között bolyong az olvasó-Odüsszeusz.

Na és persze az Arisztotelész név még egyéb ravasz trükkökre is képes, amitől a könyvespolcon a nevet hordozó könyvgerinc kiugróan kívánatos, habár elérhetetlenül exkluzív marad. Az egyik, hogy beleasszociálsz az arisztokratát, ettől magasnak látod, esetleg lornyonosnak, de mindenképpen szikárnak, ez nem a kis duci, kerekkepű Szókratész, antanténusz, szókraténusz, aki még a bürökpoharat is viccelődve issza ki, ez egy komoly, magas, szikár pali, aki keveset beszél, de akkor iszonyat pontosan, nem is beszél, inkább utasít, rendre és helyre, mindent és mindenkit, kutyát, asszonyt, gyereket, szolgát, lovat, az égi szférákat, a föld állatait, a legelők barmait, az ég madarait. Olyan kicsit istenszerű apafigura, akit érzelmekkel nem tudsz különösebben megközelíteni, nem tudod felidegesíteni, nem tudod megríkatni, mindig hűvös és udvarias és ésszerű és logikus és könyörtelen marad. Arisztokratikus és ésszerű, ezt is a neve mondja, benne van az ész, igaz, ez már csak nekünk, magyaroknak, akik amúgyis oly keveset használunk az eszünköből, lepattan rólunk a filozófia, nemcsak most, mindig is lepattant, nem a magyar észjárásnak való, mondja a völksich okoskodás valóban kevés filozófiai megalapozottsággal, én meg azt mondom, itt csak a lustaság hagyomány, az nem enged közel férkőzni századok óta ezernyi generációt az ész építményeihez, de mindegy is, nem ezt akartam mondani; dicsérni akartam tovább az Arisztotelész nevet, akinek, talán észrevetted, merre megy ez a hadicsel, a Sztagirita a sötét, földi árnyéka, most itt ebben a szövegben nekem, meg úgy egyáltalán.

Ezekhez az asszociációkhoz tökéletesen illeszkedik mindaz, amit Arisztotelész a dolgokról mond. Valahogy úgy mondja, amennyire emlékszem, hogy minden dolog a világon dinamikus vagy energikus. De most ez engem, abban a jelenben, ahol épp ennek a mondatnak az írásakor vagyok, október tizedikén, 2016-ban, 12 óra 32 perckor, nem érdekel, anyám haldoklik, az ágya mellől jöttem el Szentendrére,

a Kedves presszóba, hogy megírjam ezt a szöveget, ocsmány, hideg, nyálkás, őszidő van, és pokolian érzem magam. Dynamis vagy energiea, vagy lehetőség szerint, vagy valóságosan létező tehát minden dolog, és minden dolog a tökéletes formája felé törekszik, az belőle a legvalóságosabb. A legvalóságosabb és legtökéletesebb forma Arisztotelész, e magas, hűvös férfi szerint (aki fehér lepelben, fehér szakállal áll előttünk a nyelvben) a természetben a felnőtt férfi, az etikában a politikai lény, a megismerésben a helyesen gondolkozó és helyesen beszélő felnőtt férfi, a politikai intézményeknél a *politeia*. A kozmosz célja pedig, akár hiszitek, akár nem, a tiszta anyagtalanság, amely maga nem mozog, az örök, a változatlan, önmagát gondoló istenség. Nekem, felnőtt férfinak, aki a megismerésben helyesen igyekszik gondolkodni és beszélni, most nem tudom, fontos-e ez. Erről Arisztotelész nem sokat mond. Anyámról sem mond semmit.

Ez, hogy e helyütt behoztam a saját életem és saját édesanyám nem-életének témáját, nem arisztotelianus dolog. Hogy úgy mondjam, kicsit slendriánul, de plasztikusan: ebben van valami mélységesen platóni. Platón mesél, fecseg, ironizál, olykor el is kalandozik, játszik és évődik, s észre sem veszed, miközben szíven szúr valamilyen letaglózó drámaisággal. Arisztotelésznél nincs mese: a tudományos, a személytelen szöveg, az érvek darálása, a lehetséges ellenérvek cáfolata és a végül elkerülhetetlenül előálló konklúzió, mely maga az igazság: ez is a Sztagirita öröksége. Amit ma tudományunk tekintünk értekezésnek, azt ő művelte először. Módszere, s az alapelvekre épülő érvelése kapóra jött a kereszténységnek, s így ők ketten húzták fel a skolasztika nagy épületét. Dynamis és energiea helyére atya, fiú és szentlélek, üdvözülés, és a többi ilyen keresztény izé kerül, a gép most ezeket a fogalmakat kattogtatja. Az a jó, vagy nem is tudom, hogy mondjam, az a nagyon ijesztő, hogy az érvelések eme nagy, körkörös motorjaival minden igazolható, és végső soron minden cáfolható is. Nézzünk egy példát: „... mivel a lélek úgy uralkodik a testen, mint az úr a szolgán, az ész pedig a kívánságokon, mint az államférfi vagy a király az alattvalókon; amiből kitűnik, hogy természet rendje szerint való dolog, és hasznára van a testnek a lélek kormányzása, lelkünk akarat részének pedig az ész és az eszes rész vezetése; viszont ennek fordítottja vagy az egyenlő hatáskör mindannyiunkra káros lenne. (...) A hím és a nőtény viszonya természettől fogva az, hogy amaz erősebb, emez gyengébb, amaz uralkodó, emez az alárendelt elem. S szükségszerűen így kell ennek lennie mindenütt az emberek között is. Akik közülük annyira különböznek másoktól, mint a lélek a testtől vagy az ember az állattól, azok természet szerint szolgák, akiknek javukra van, ha amazok vezetésének alárendelik magukat. Mert természet szerint szolga az, aki mástól függővé tudja magát tenni (...) és akinek csak annyi jut az ézből, hogy éppen csak az észlelésre elég, de egészen a magáénak nem mondhatja.” S

hogy az örömtökök teljes legyen, itt van még ez is: „A természet a szabad embernek és a szolgának még a testét is meg akarja különböztetni, emezeké erős a szükséges munkára, amazoké pedig egyenes tartású, mely az olyan munkára alkalmatlan, de megfelel az állampolgári életre.”

Igy beszél tehát az arisztokrata, és mi, erős testű, eszetlen szolgák, állatok és nők, végezzük csendben, amit a természet ránk szabott, elvégre a logika és a természet rendje ellen nincs orvosság, nincs, hogy szép, régi, polgári szóval mondjam, apelláta, nincsen apelláta, kuss van. Ilyenkor ezen a hűvös és udvarias arisztokratán felhúzzuk magunkat. De van, amikor persze nem tudjuk megtagadni tőle a rokonszenvünket. Amikor a barátságról, az erényről, az igazságosságról beszél, az ember szinte megszereti. Amikor pedig a retorikáról és a meggyőzés művészetéről értekezik, akkor persze nem tagadhatom le, mennyire egyet értek vele. „A stílus akkor fejez ki érzelmeket, ha sértésről a haragos ember nyelven szól; istentelen és rút dolgokról a méltatlankodó és iszonyodó nyelven; a dicsérendő dolgokról a csodálkozó, szánalmat keltőkről a szánakozók hangján szól és hasonlóképpen a többiről is. Az illő stílus hihetővé teszi a tartalmat: a hallgató lelke arra a téves következtetésre jut, hogy a szónok őszintén beszél, minthogy hasonló körülmények közt az emberek így éreznek, s ezért úgy vélik, hogy a tények úgy történtek, ahogy a szónok állítja, azonkívül az érzelemfűtött szónok mindig elnyeri a hallgató rokonszenvét, még akkor is, ha a valóságban semmit sem mond.”

Végezetül pedig nézzük, mit mond arról, ami engem most a legjobban érdekel.

„A születés: kezdeti részesülés a tápláló lélekben, amely a meleg szubsztanciában lakik, az élet pedig e részesülés megtartása. Az ifjúság: az elsődleges hűtőszerv növekedése, az öregség ennek fogyatkozása, az életidő csúcsa e kettő között van. Az erőszakos halál és pusztulás az életmeleg kioltása és befullasztása, a természetes halál pedig ugyanennek az idő múlása és az élet bevégezése következtében beálló befulladása. A növények esetében ezt hervadásnak, az állatoknál halálnak nevezik. Az öregkorban bekövetkező halál: az illető szervnek az öregség következtében beálló, a hűtésre való képtelensége.”

Ezt mondja hát nekem erről a dologról a Sztagirita, a maga szempontjából szabatosan és logikusan, az én szempontomból, a szolga szempontjából, akinek csak annyi esze van, hogy épp csak érzékeljen – de az is épp elég baj neki –, meglehetősen feleslegesen. Ettől nem vagyunk ki a vízből – ettől sem vagyunk ki a vízből.

Péterfy Gergely (Budapest, 1966) író az ELTE latin–ógörög szakán szerzett diplomát 1993-ban. Az utóbbi évek egyik legnagyobb könyvsikerének, a *Kitömött barbár* című regénynek szerzője. Legutóbbi kötete: *Mindentől keletre – avagy román kém a Weiss-családban* (2016).

Zelei Dávid

AZ EGZOTIKUS BUDAPEST

A magyar főváros a latin-amerikai irodalomban

Európai szemmel evidenciának tűnik, hogy Latin-Amerika messze van – arra azonban kevésbé gondolunk, hogy ez fordítva is igaz: az óceán túlsópartjáról nézve Budapest olyan, mint nekünk Rio de Janeiro. Távoli és egzotikus. De milyen is pontosan a magyar főváros a latin-amerikai írók egyre sokasodó vízióiban?

Ha megkérnénk egy tetszés szerinti nem-latinamerikanistát Magyarországon, mondja már meg, mi jut eszébe a Rio Grandétől Tűzföldig terjedő térségről, elég nagy a valószínűsége, hogy az ismeretlenség, furcsaság és egzotikum birodalmaként jellemezné, ahol a napsütötte strandok vagy épp nyomorúságos favellák árnyékában félvér lányok szambáznak, zseniális focisták dekázgatnak, vagy épp aranyozott Kalasnyikovval hadonászó drogdílerék lövöldöznek. Arra ugyanakkor aligha gondolunk, hogy ez az egzotikumérzet kölcsönös is lehet, vagyis nemcsak számunkra izgatón fura hely Latin-Amerika, de egy argentin vagy brazil számára is könnyen annak tűnhet Magyarország – az óceán túloldaláról nézve ugyanis éppenséggel mi vagyunk a sejtelmes, ismeretlen *másik*.

Hogy ez mennyire így van, annak ékes bizonyítéka a Magyarországot tematizáló kötetek egyre növekvő száma Latin-Amerikában, ezen belül is főként Brazíliában. Az ugyanakkor, hogy mi ennek a viszonylag újkeletű *boom*nak az oka, rejtély: a legegyszerűbbnek tűnő válasz ugyanis meglehetősen korlátozott érvényű. Bár az argentin irodalomnak vannak magyar származású reprezentánsai (közülük Pablo Urbanyi és Federico Andahazi rendelkezik is magyar fordítással), Brazíliában, ha hihetünk a kiváló luzitanista, Urbán Bálint kutatásainak, az 1992-ben elhunyt Rónai Pálon (alias Paulo Rónain) kívül nemigen beszélhetünk emigráns irodalomról. Vagyis, bár a Magyarországról szóló művek közt van olyan, melynek témaválasztását a szerző származása is inspirálta (például a már említett Andahazi alatt bővebben is tárgyalt regényét), de az írók többségének semmilyen kötődése nincs Magyarországhoz. A regények között többségben vannak a történelmi tematikájúak (Noemi Jaffe 2015-ben megjelent, *Írisz: as orquídeas* című műve '56-ban, a már említett Andahazi *Szerelmesek a Duna alatt* című regénye

'44-ben játszódik, Suzana Montoro *Os Hungareses* című kötete pedig az első világháború után Brazíliába menekülő emigránsok életét tematizálja), de van, ahol Magyarország kifejezetten az egzotikum szerepét tölti be – így például Julio Cortázar vagy Chico Buarque műveiben. Az alábbiakban két argentin és egy brazil szerző művein keresztül vesszük szemügyre, hogyan látják, vagy inkább milyennek képzelik az óceán túlpartján Budapestet.

A három szerző közül minden kétséget kizáróan az argentin Julio Cortázar a legismertebb, akiről a legkevésbé sem állítható, hogy a messzi távolból okoskodott volna Európáról: jelentős időt töltött Párizsban, volt litván élettársa, sőt, barátjától, Gabriel García Márqueztól akár még a korai Kádár-rendszerrel is hallhatott egyet s mást, a kolumbiai író ugyanis az első '56 utáni külföldi delegációk tagjaként járt Magyarországon. Mégis, a három tárgyalt szerző közül Cortázar tudása a legcsekélyebb a magyarokról és Budapestről – ami azonban a legkevésbé sem gátolja meg abban, hogy többször is beemelje őket műveibe. Mégpedig nem is akármelyikbe: a két legismertebb ilyen szöveghely *A távoli társ* című novella, és az általában Cortázar főműveként aposztrofált, spanyol-amerikai *Ulyssesként* is emlegetett *Sántaiskola*. Utóbbi már csak azért is érdekes számunkra, mert egyik szereplője, a litvános nevű, de részben magyar származású Gregorovius egyetlen mondatban megadja a Magyarországról mint egzotikumról szóló diskurzus esszenciáját, mikor azt mondja, „Párizsból nézve minden irodalomnak hangzik, ami Bécsen túl van”, ezzel mintegy a fikció birodalmába utalva hazánkat. Szerencsére azonban itt nem állunk meg: Gregorovius Erdélyből származó anyja kapcsán ugyanis a Río de la Plata-térség (möglegyően felszínes) magyarsággépére is rálátást nyerhetünk: „Anyám nemigen merete Erdélyt emlegetni, félt, hogy vámpírtörténetek jutnak róla az emberek eszébe, mintha... Meg, tudja, a tokaji...” (...) „Képzeld el ugyanezt Montevideóból”, mondta a Boszorka. „Azt hisszük, hogy ember, ember egyre megy, de ha a Cerro felé lakunk... Valami madár az a tokaji?” „Hát, bizonyos értelemben.” Hogy miért jut eszébe bárkinek is Erdélyről a tokaji, arra eleddig nem sikerült rájönnöm, az aszúborok ornitológiai vonatkozásait azonban sikerül azzal lezárni, hogy „Minden jó borban egy madár szunnyad”.¹

Gregorovius ezen történetével nagyjából ki is merítettük Cortázar Magyarországgal kapcsolatos tudását (bár itt-ott még van egy-egy elejtett megjegyzés Trianonról és a polgári törvénykönyvről), de még ez a kevés tény is valószínűsíti a CIA-adatbázisnak tűnik az író Budapestről szóló ismereteihez képest, melyekről (vagy inkább: melyek hiányáról) a *Távoli társ* című novellája tanúskodik.

A távoli társ Cortázar egyik emblematikus *doppelgänger*-novellája, méltó párdarabja az *Axolotlnak*; mintegy neki szentelt *hommage*-ként a *Lejana*, az ELTE Spanyol Tanszékének internetes periodikája is a nevét viseli. A történet szerint a Buenos Aires-i felső középosztály kényelmes életét élő Alina K. Reyst időről időre megrohanja az érzet, hogy másik énjét – melyről fokozatosan kiderül, hogy egy budapesti koldusasszonyé – verik, s ez valamiképp összefüggésben van egy hóval borított híddal, melyen át kell kelnie. Végül sikerül rávennie barátját, Luis Mariát, hogy feleségül vegye, és Budapesten töltsék nászútjukat – a város pedig egészen érdekes arcát mutatja. A földrajzi neveket Cortázar szemmel láthatólag egy szláv-román szógenerátor segítségével alkotta meg: előkerül a Dobrina Stana, a Skorda, a Burglos, a Vladas tér, a félve vágyott hídról kiderül, hogy a Vásárhíd (!) névre hallgat, a néhol meglehetősen középkorias Budapest miliője pedig egy Szorokin-regény hangulatát idézi. („A Dobrina Stana mellett, a Skorda irányában: jégcsap sörényű, felborzolt lovak és mereven strázsáló besúgók, gőzölgő kenyerek meg egy-egy széllökés, mely megzörgeti az ablakokat. (...) Kiérek a folyóhoz egy térre, amely szinte a víz fölé nyúlik, ahol dübörgő jégtáblák és dereglyék úsznak, és van ott egy jégmadár is, aminek ott biztos szbunája theno a neve, vagy még ennél is csúnyább.”) Később hasonlóan érdekes nevű népi hősök is előkerülnek: „A Vladas térről felmentem egész a hídfőig (...) olykor szívesen megálltam volna egy-egy ház, egy-egy kirakat előtt, megnéztem volna a nyakig bebugyolált gyerekeket vagy a szökőkutakat, azokat a kifehérett körgallérú, szálfatermetű hősöket, Tadeo Alankót meg Vladislav Néroyt, a tokajiivókat meg a cimbalmosokat.”²

A több névben (Vladas tér, Vladislav Néroy) is visszhangzó Vlad tag azt sejteti, hogy Gregorovius fentebb említett, Erdély-toposokkal kapcsolatos panaszai ellenére maga Cortázar is a *Drakulából* merítette képzelte Magyarországnak egyes részeit – de ne búsuljunk, mert ha így van, egyedül Bram Stoker remeke akadályozza meg, hogy a herderi jóslat különös beteljesedéseként elmerüljünk az argentin író szláv tengerében.

Cortázar tökéletesen fiktív fővárosánál jóval kidolgozottabb a brazil énekes-író, Francisco „Chico” Buarque Budapestje, mely a szerző 2003-as kötetének címadója. A magyarra Pál Ferenc által fordított *Budapest* nem véletlenül lett többszörös díjnyertes Brazíliában: sejtelmes, egyedi hangulatú, lassú cselekménye egyszerre szól a nyelv általi befogadás és kirekesztés lehetőségeiről, valóság és fikció szétszálazhatatlanságáról, és persze Budapest és Rio kontrasztjairól – metairódmiságban fürdő, igazi posztmodern klasszikus ez, a végén erős csavarral.

1 Az idézetek forrása: Julio Cortázar: *Sántaiskola*. Ford. Benyhe János. Bp., L'Harmattan, 2009. 173–74.

2 Az idézetek forrása: Julio Cortázar: „A távoli társ”. Ford. Scholz László. In: Uő: *Bestiárium*. Bp., Ulpius-ház, 2003. 43–44. (A fordítást enyhén módosítottam.)

Mindez már csak azért is érdekes számunkra, mert Buarque Budapestje mintegy tükörfelülete a regény cselekményének: olyan, mintha egymásnak eresztették volna Cortázar és a Lonely Planet magyar fővárosát, majd megszórtuk volna a változó idő jellegzetes ízeivel. Így szinte természetesnek tűnik, hogy Buarque főhőse, José Costa egyszerre utazik az igazi hármassal (és nem a Vladas tér, hanem Újpest-Városcsúcs felé), és szerepel a *Magyar Hírlap* hasábjain, illetve lát a Margit-szigeten dunai víziakrobatákat (!), birkafuttatásokat (!!), szlovén bábjátékokat (!!!) és hasbeszélőkórust (!!!!), miközben elszív másfél szakajtónyi Fecske cigarettát. (És akkor még nem is beszéltünk a kedvencemről, a hun-magyar kontinuitást biztosító Attila Tornayról, a tetején forgó táncparkettel!)

Mivel Buarque a nyelvtanulás ürügyén számos magyar szót, kifejezést és mondást csempész a szövegbe, felmerül a gyanú, hogy a kisiklások egy része teljesen szándékos: egyértelműen ilyen például a szándék, hogy a teljes Aranycsapatot elrejtse a szövegben. A főszereplő lakhelyéül szolgáló Tóth utca 84. mellett van Bozsik sugárút és Zakariás Szálloda, a szereplők közt pedig feltűnik a Szépirodalmi Klub öreg jegyzője, Puskás Sándor, a köztisztviselőként álló irodalomprofesszor, Buzanszky Zoltán, a prózaíró Hidegkuti István, az ihletét vesztett költő, Kocsis Ferenc (akinek kiadója a Lantos, Lorant & Budai), és mintegy slusszpoénként Grosics felügyelő (!). (Több magyar olvasó hiányolta Czibort a kötetből, de nekem úgy tűnik, Buarque egyszerűen csak nem a kanonikus Aranycsapatot lépteti pályára a *Budapestben*: a balszélen Czibor helyett a vb-döntőn is játszó Tóth Mihályt szerepelteti.)

Bár Cortázar és Buarque mesebeli Budapestje sok mindenben különbözik, közös bennük a dokumentarizmus szándékának teljes hiánya: sem a fantasztikus irodalom ősatya, sem a valóság bizonytalanságát tematizáló Buarque nem próbálja afféle botcsinálta Krysztóf Vargaként kívülről megmondani, milyen is a magyar főváros, vagy az ország lakói – történeteik épp ilyen jól működnek, ha Prágában játszódnának. Az argentin Federico Andahazi pozíciója azonban egészen más: ő bevallottan nagyapja, Andahazi Kasnya Béla kalandos élettörténetét igyekszik megörökíteni a *Szerelmek a Duna alatt* című történelmi regényében.³ Kötetének döntő része a német megszállás alatt álló Budapesten játszódik, s egy interjúban maga a szerző nyilatkozik úgy, hogy a kötet apropóját adó emberbaráti cselekedet – ti. hogy Andahazi nagyapja titkos pincéjében rejtegette zsidó származású volt feleségét és annak férjét – valóban megtörtént. Ez ugyanakkor – főként a szerző magyar származásával megfejeelve – a történet további részeire

is a történelmi hitelesség bélyegét nyomja, ami azonban sajnálatos módon a legkevésbé sem indokolt – Andahazi nemcsak hogy teljesen tájékozatlan a magyar történelemben és Budapest helyrajzában, de, ami rosszabb, meg van győződve ennek ellenkezőjéről, s nagy magabiztossággal vegyes coelhói bölcsességgel tájékoztatja félre jobb sorsra érdemes olvasóit. (Ez nálunk különösen azért szúrhat szemet, mert csaknem Andahazi kötetével egy időben jelent meg Zoltán Gábor ugyanebben az időszakban játszódó regénye, az *Orgia*; a két kötet olvasója nem sok párhuzamot talál majd kettejük Budapestje közt.) Az még csak hagyján, hogy az argentin író tősgyökeres magyar arisztokrata-főhőse a Bora Persay nevet viseli (hogy második feleségéről, Margáról, és házvezetőnőjéről, Helenről ne is beszéljünk), az azonban már gyanúsabb, hogy apja már az első világháború előtt vitézi címet visel, holott a rendet csak 1920-ban alapította Horthy kormányzó. Gyanúkat, hogy Andahazi nem hosszas levéltárazás és Kondor Vilmost megszegyenyítő térképészeti tájékozódás után vágott bele a könyv megírásába, egyrészt a tényekkel szembenálló, helyenként kifejezetten kultúrsoviniszta állítások (például, hogy az őszirózsás forradalmat követő „öt hónap alatt (...) a magyar művészet olyan pompájában ragyogott fel Európa nagyvárosaiban, ahogy soha korábban”), másrészt a radikális hiányok igazolják: '44-'45 fordulóján például egyetlen nyilas sem akad Budapesten (minden rosszat egyedül a gonosz németek csinálnak).

Ez nagyjából már sejteti, hogy a fővárossal kapcsolatos topográfiai ismereteket illetően sem számíthatunk sok jóra: kicsit úgy tűnik, mintha Andahazi egy vékony, idegen nyelvű prospektusból próbálta volna rekonstruálni Budapest korabeli térképét. Mással ugyanis nemigen lehet magyarázni, hogyan láthatja Bora exfelesége a tetőablakból a budai oldalon a Bazilikát (!), és hogy járhat apja baráti társasága már a századfordulón a Gellért Fürdőbe, mely csak 1918-ban nyit majd meg. A tény, hogy a regényben az iménti helyeken kívül csak a Parlament, a Halászbástya, a Lánchíd, a Vár és az Andrássy út kerül név szerinti említésre, egy hosszúhétvégét nálunk töltő turista Budapest-ismeretét feltételezi; érdekes, hogy a Liszt Színházon kívül még a fiktív helyek (utcák, terek, utak) is hiányoznak a cselekményből. Pedig Bora és exfelesége, a zsidó származású Hanna kimozdulnak a városba, mikor a német (és persze a nem létező nyilas) veszélyre fittyet hányva átkoroznak Pestre vacsorázni (Budán ugyanis nyilván nincsenek éttermek), hogy egy kis fogadóban kiváló székelgulyást, grillcsirkét (!) és az arisztokrata ízlésnek is megfelelő folyóbort fogyasszanak – valamikor '44-'45 fordulóján. Az évek óta érvényben lévő jegyrendszer, az egyre barnuló kenyerek, a savanyú tüdő és a hitlerszalonna időszakában alighanem sokan kértek volna eligazítást Borától, vajon az Andrássy út melyik részén található e remekül ellátott kicsiny fogadó.

³ E kötetrel előbbiknél szorosabb a kapcsolat, a magyar kiadást ugyanis magam szerkesztettem. Az alant felsorolt hibák egy részét – ha a történet menetét nem befolyásolta – javítottam.

Hogy miért tűnt fel Budapest az utolsó években a latin-amerikai érdeklődés horizontján, azt e rövidke körutazás után sem tudjuk: sem újkeletű migrációs trendek, sem irodalmi divatok nem jelezték jöttét. A latin-amerikai Budapestek elburjánzása ugyanakkor arra mindenképp jó, hogy rádöbbenjen: amíg azt gondoljuk, hogy Brazíliában mindenki lambadaszoknyában focizik a Copacabanán, semmi okunk nyavalyogni a Margit-szigeti birkafuttatásokon: ami nekünk a mesebeli dél, az Délnek maga az egzotikus észak. Legfeljebb mi nem a favellák árnyékában szambázunk, hanem az Attila Tornyának tetején forgó táncparketten ropjuk a csárdást.

KIÁLLÍTÁS AZ 1956-OS FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARC 60. ÉVFORDULÓJÁN

2016. NOVEMBER 4. – 2017. ÁPRILIS 2.

Ilyen
nagy
dolog
a Szá
bad
ság?
MÁRAI SÁNDOR

EMIGRÁCIÓ / FORRADALOM / MŰVÉSZET

Petőfi Irodalmi Múzeum, 1053 Budapest, Károlyi utca 16.

A programot az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójára létrehozott Emlékbizottság támogatja.

Zelei Dávid

(*Budapest, 1985*) Bodor Béla-díjas irodalomkritikus, történész, szerkesztő, ezek metszetében pedig hispanista. A FISZ és a Jelenkor világirodalmi sorozatát (Horizontok) és a Lazarillo Hispanisztikai Portált szerkeszti.

Fotó: Fábrián Nóra

Szántó T. Gábor

„A FALAK HÚLT HELYÉN DÁVID KIRÁLY”

Trauma és identitás Gergely Ágnes költészetében

„Gergely Ágnes gyermekkorának nyugalmit, családi biztonságát szétzúzta a második világháború. Budapesti otthonukat kifosztották, édesapját 1944 végén elhurcolták, s többé nem tért haza. A háború után édesanyja egyedül, szinte a semmiből kezdte újrateremteni – előbb Endrődön, majd Szegeden, végül Budapesten – az élet elemi feltételeit” – írja korai éveiről a Digitális Irodalmi Akadémia életrajzi összefoglalója.

Kiterjedt fordítói tevékenység, angolszász orientáció, egy szerelem indíttatása nyomán az afrikai irodalom iránti érdeklődés és a kisebbségi lét, az üldözöttség iránti kifinomult érzékenység jellemzi pályáját. Az 1933-ban született Gergely Ágnes versein kívül több kisregényt írt, visszaemlékezéseket. Alább elemzett két verse a vészorszak traumája által terhelt zsidó identitás emblematikus kifejeződése, ezek a témák, hangulatok, kötődések meghatározóak pályáján.

AJTÓFÉLFÁMON JEL VAGY

Nincsenek emlékeim,
és ha vannak sem őröm őket.
Sohasem koslatom a temetőket,
nem rendít meg a szerves kémia.

De néha, így november táján,
ha köd van és a nyirkos ablakok
mögött levegő után kapkodok
– testednek hollétéről mit se tudván –,
a vegetatív emlékezés útján
fel-felszivárog egy mozdulatod.

Érzem, hogy hosszú, ideges ujjaid között
termosz forog és rossz konzervnyitó,

zsebkés és tátott szájú hátizsák,
meleg alsónemű és imakönyv,
s a súlytalan teher alatt a hátad
ropogva eszmél rá, hogy bírja még.
Érzem, hogy indulsz. Kilépsz, jólöltözött csavargó,
sohase mész, csak indulsz,
nevetve hátranézel, harmincnyolc évesen,
visszajövök, hamar, bólintod, mutatod
– másnap lett volna a születésnapod –
és vinnyogva, befelé sírsz, mint egy Mednyánszky-kép,
és integetsz – hogy integetsz!

Ajtófélfámon jel vagy: megtapadtál;
a Ferdinánd-híd, a tenyérnyi rács,
a lucskos út, a végelgyengülés, a fűzabálás
vak képzelés csak mind, elmeszülemény,
hiszen hazudtam, látni szoktalak,
a novemberi fojtó ég alatt
velem indulsz, lélegzel, könnyeid
az én torkomat szorítják, és én hagyom,
s ott fön, ahová elrepült,
az a szádból kiütött, vékonyka cigaretta
tizennyolc éve ég egy csillagon.

Az *Ajtófélfámon jel vagy* a költő első kötetének (1963) címadó verse volt. Szövege változatlanul, de ajánlással bővítve került a *Válogatott szerelmeim* c. kötetbe, majd módosított szöveggel és új ajánlással az *Árnyékváros* c. válogatásba. Az utolsó három sor az új változatban: „s ott fön, ahol nincs keresnivalója, / az a szádból kiütött vékonyka Memphis cigaretta / átégeti a bőrt egy csillagon.” Későbbi variánsa *Apu* címmel szerepel a *Királyok földjében*, ennek átdolgozott verziója pedig *A barbárság éveiből* című kötetben.

Az ajtófélfán lévő jel a vallásos zsidó családokban: a mezuzá/mezüze. A tokban lévő pergamenen a Smá Jiszráel (Halljad, Izrael) kezdetű ima első két versszaka. A „Smá...”: Halljad... kezdetű idézet Mózes ötödik könyvének 6:4–9. sorait tartalmazza, a „V'hájá im sámoá...” És lesz, ha meghallgatod... kezdetű pedig ugyancsak Mózes ötödik könyvének 11:13–21. sorait. A mezuzá használatát a mózesi törvény írta elő: „s íráatok azokat házad és kapuid ajtófélfáira”. A hagyomány szerint a mezuzát, ami

többek között az egyiptomi tizedik csapásra (az egyiptomi elsőszülöttek elpusztítására emlékeztet), a bejáratnál és olyan helyiségek ajtaján kell elhelyezni, ahol étkezni vagy aludni szoktak. Jelentése: a ház minden lakója Isten szolgálatában áll.

De milyen kapcsolatban áll a címbeli jel az emlékekkel, s miért nincsenek emlékek? S ha vannak, miért nem őrzi, s miért nem tudja elfeledni őket a vers beszélője? Mi ennek a versnyitányban felvetett éles ellentmondásnak az oka?

„Nincsenek emlékeim, / és ha vannak sem őrzöm őket. / Sohasem koslatom a temetőket”. A felejtés önkéntelen, illetve részben tudatos kísérlet a traumán túllépni szándékozó esetében. A vers írásakor a költő harminc év körüli fiatal nő: élni akar, nem a múlt árnyékaival viaskodni. Dacos távolságtartása a temetőtől, a „koslatom” negatív konnotációjú, kritikus kifejezése lázadás a szüntelen emlékezéssel, a gyász kultúrájával szemben, melyet idősebb sorstársai, egykori üldözöttek körében tapasztalhatott. A „nem rendít meg a szerves kémia” flegmasága azonban tettetett.

Ezért is tört a három, nagyjából egyforma hosszúságú versszak közül az első versszak kétfelé. Az ellentmondás a felejtés szándéka és a kényszerű emlékezés: a feltörő emlékek között, a dacos elutasítás és a megtört múltba révedés között olyan hasadt, egymással viaskodó érzéseket okoz, amit ez a formai megoldás, a „De” szóval kezdődő második versszak fordulata felerősít és élesen szembefordít az első versszak felütésével. A tudatos, önvédelemre berendezkedett, továbbélni törekvő én felejtene a veszteséget, de a tudattalanból, a „vegetatív emlékezés” reflexszerű készletése révén, november táján, amikor talán utoljára látta munkaszolgálatra bevonuló apját, feltörnek az érzések. A fuldoklászerű élmény, a mellkasra, szívtájékra, légzőszervre ülő fájdalom a novemberi köd fizikai jelenségével fejezi ki az elbeszélhetlent. A trauma tapasztalata, az arról való beszéd nem illeszthető be hagyományos narratív sémákba. Az életrajz folyamatossága megtörik, az emlékek megzavarodnak, nincs linearitás, nincs értelme a történéseknek, az élmények nem elbeszélhetők a hagyományos, racion, humánumon iskolázott nyelvi fordulatokkal. A test által a tudattalan emlékezik a tudat felejtési törekvéseivel, önvédelmi stratégiáival szemben. Az elfojtott visszatér.

Nem emlékszik apja gyerekkorában elvesztett alakjának egészére, de a töredékes emlékezet útján egy-egy utolsó gesztusára igen, például az ideges ujjakra a bevonulás előtti sietős csomagolás, a búcsú pillanataiban. A termosz, konzervnyitó, zsebkés, hátizsák, meleg alsónemű a munkaszolgálat kellékei, az imakönyv a cím kontextusában rejtett utalás a tradícióra, zsidóságra, mely explicit módon nem fogalmazódik meg sehol sem a versben.

A tettetett, lezser könnyedség az újságíró, polgár apa gesztusaiban olyan, akár az első versszakban, a vers beszélőjénél. A „Mednyánszky-kép” a klasszikus, elveszett

polgári világ jelképe, ahogy az apával, a meggyilkolt, veszni hagyott magyar zsidósággal a polgárság, egy korszak is odaveszett, melynek maradványát a náciizmus után, a vers fogantatását megelőző időben a kommunista uralom tett tönkre.

Az utolsó versszak elején áll a vers és a kötet címét is adó három szóból álló állítás: „Ajtófélfámon jel vagy”, mely ellentmond az első versszak elején álló felejtésnek, negligenciának: a „nincsenek emlékeim”-nek, a „nem őröm”-nek, a „nem rendít meg”-nek: a tagadás egészének. Mert a megrendültség és az emlékek őrzése centrális eleme Gergely Ágnes költészetének.

A hagyományos vallási jelképre, a mezuzára utaló közlés az identitás fenntartását, ám egyben az identitás traumával terhelttségét mutatja, mert a meggyilkolt muszos apa lesz a jel, az emlékeztető az azonosságra. A zsidóság tartalma, asszociatív mezeje döntően a gyász lett, az élet és a szentség szolgálata helyett a történelmi élmények, az áldozatok emlékének őrzése. Ez köti dacosan a zsidósághoz, melytől az emlékezés zsigeri kényszere miatt sem szabadulhat.

A fizikai tünetek mögül a lelki tartalmak, a gyász, a távozás, a halál, az elfojtott emlékek képei törnek elő. A vers beszélőjének tünetei az apa tünetei: apja elfojtott sírása őt, a lányt fojtogatja, s „én hagyom”, mondja végül, már nem küzd a gyász ellen. Összekapcsolódnak az elpusztítottokról szóló olvasmányok a konkrét apa elvesztésével, keveredik a tanult tudás és a személyes élmény. Benne él az apa emléke, vele indul, s ő az apával, látja apját talán az utolsó útján, őt fojtogatja az előző versszakban apja által elnyelt sírás. Ahogy átengedi magán a korábban eltagadott gyászt, az úgy tör át, hogy az egész univerzum a gyász jelképévé válik, hisz egy égen látott csillagról is (mely a sárga csillagot is asszociálja) az apa szájából erőszakkal kiütött, parázsló cigaretta jut eszébe.

A vers Gergely Ágnes válogatott verseinek kötetében (Királyok földje, 2011) már ajánlással jelent meg: „Halott apámnak”.

Az *Apu* című vers az *Ajtófélfámon jel vagy* jelentősen átdolgozott, címében is eltérő változata. Az átdolgozás első variánsa a *Királyok földje* című kötetben szerepel.

APU

Emléke napszínű falakban.
A falak hűlt helye a Napban.
Árnyéka nőttön nő. A fény fia.

A temető nem szerves kémia.

A levegőváz üvegesedik.
A nyirok és a köd
nem vár novemberig.
Ablakok mögött fuldoklik, kinek
nem vált vérévé, hogy a falakat
többé már senki nem építi meg.
A csontok közt lakó tudja, hogy
nem tünemény az, ami elforog,
ha szinkópásan elrémül a szív.

Az emlékezés nem vegetatív.

Az a katonaszínű hátizsák
az asztallapban kitapintható.
Ha nincs benne diófogórcs,
akkor is látható, hogy a fán
végigömlött a tea. Pedig a
termoszban kellett volna maradnia.
A melegnek az alsóneműben,
a szónak benn, az imakönyvben.

A küszöbről végképp nem illan el.

Kilép, elindul, mindent magával cipel.
Harmincnyolc áldott férfiev.
A súlya körülhatárolható.
Tárgyak, vonzalmak, tollpehely.
Az idő, mint a só.
A szavannán, örök tulajdonán
végignéz napnyugtakor az oroszlán.
De azt őrzi a só mindenkiből,
amivé utoljára lefokozták.

Pária. Így van igazán közel.
Az ajtófélfán elbarnult a jel.
A rács a gyenge fűvön felviláglik,
az Élmunkás híd újra Ferdinánd híd,

rossz és rosszabb közt, mint erős gerenda,
átparázslík egy Memphis cigaretta,
a Felsőbb Énnek nincs több, ami fáj.

A falak hűlt helyén Dávid király.

1963–1993. február 8. – 1997. december 7.

Az *Ajtófélfámon jel* vagy című vers elején így ír 1963-ban: „nem rendít meg a szerves kémia”. Itt, ebben a harmincnégy évvel később lezárt versben a temető már „nem szerves kémia”, és az apa emléke már a vers elején jelen van, állandósult. A vers szövege absztraktabb, Pilinszky Jánost, Sylvia Platht idézi stílusa. Eltávolítja magától az érzelmmel telített korábbi versszöveget, miközben azt variálja, és újra teljesíti a gyászmunka feladatát.

Emlék a falakban, falak hűlt helye: megkopó emlékek, de árnyéka nőttön nő – a hiány absztraktabb, súlya mégis egyre nagyobb. „A nyirok és a köd / nem vár novemberig.” „az emlékezés nem vegetatív”. A ’63-as versben csak novemberenként, az évfordulón tört rá a gyász vegetatív kényszere. Évtizedek múlva már nem vegetatívan, hanem tudatosan és folyamatosan emlékezik. De továbbra is „fuldoklik”, „nem vált vérévé”, mert nem szokta meg a pusztulást, a gyászt, küzd ellene, lázad. Erős metaforák sora a versben. A „csontok közt lakó” jelentése: temetők a hétköznapiak, temetőben, sőt, a holtak között él, egyfajta félholt állapotban. A fel nem épülő falak: romok. Nem szorongó képzetek okoznak rémületet, hanem a puszta valóság, csakhogy már nem az elfojtásból feltörő, hanem tudatosított emlékeire reflektál, képzelgéseire, mellyel megidézi az elvesztett apát: „Az emlékezés nem vegetatív. // Az a katonaszínű hátizsák / az asztallapban kitapintható. / Ha nincs benne diófagörcs, / akkor is látható, hogy a fán / végigömlött a tea. Pedig a / termoszban kellett volna maradnia. / A melegnek az alsóneműben, / a szónak benn, az imakönyvben. // A küszöbről végképp nem illan el.” A tárgyak töredékes emlékezete: egy hátizsák, a kiömlött tea, az alsónemű melege, a szó az imakönyvben, a vers fikciója szerint benne ragad a környezetben, reflex markolja össze őket, és immár nem engedi, hogy alámerüljenek.

Az apja által átélte fizikai teher, és saját emlékezésének terhe összekeveredik, „Kilép, elindul, mindent magával cipel.”, akár az előző versben az apa elfojtott sírása a vers beszélőjét fojtogatta. „Az idő mint a só” jelentése kettős. A só szétmar, akár a feledés az emlékeket. Az elpusztított ókori városok helyét sóval szórták be, hogy írmagjuk se maradjon, s a vészorszak áldozatait is nyom

nélkül kívánták megsemmisíteni, ahogy a kommunista krédó is az volt: „a múltat végképp eltörölni”. Az időben szétfoszlanak az emlékek, de a só itt inkább a sós könnyekkel asszociálható, és inkább konzervál, örök gyászra ítélt, mert nem hoz megkönnyebbülést, s „azt őrzi a só mindenből, / amivé utoljára lefokozták.” A szavanna végtelensége is a gyász végtelenségével ekvivalens.

Az utolsó versszak képei a korábbi versét variálják, és a friss élményeket integrálják. Az ajtófélfán elbarnult a jel: a mezüzet érkezéskor, távozáskor érintik a hagyományörző zsidók, s az érintésektől, az idő múlásától be barnul, de akkor is látni a nyomát, ha leszedik. Nincs talán már mezüze, de hiánya is emlékeztető: a zsidóság nem pozitív tételes mivoltában, de a gyász által örök osztályrész. A „tenyéri rács”, „a fűzabálás” az *Ajtófélfámon jel* vagy című versből itt „A rács a gyenge fűvön felviláglik” alakzatban tér vissza, talán a gangkorlát, vagy a híd árnyéka asszociációjával, ahol apját utoljára látta.

Az egykori Élmunkás híd a rendszerváltás után lett újra Ferdinánd híd. A kilencvenes évek eleji utcanév-átnevezések egy olyan politikai gondolkodás újjáéledésének baljós képét vetítették előre a korábban traumatizált költő számára, mely az apa vesztéhez is hozzájárult. Magyarország „rossz és rosszabb közt” választ: a kádárizmus és a horthyzmus között.

A „rossz és rosszabb” politikai identitások között „erős gerenda” az apa emlékezete. Stabil polgári identitást adott, kettős, magyar-zsidó identitást, erősebbet, mint az egymást váltó politikai rendszerek, melyek identitászavart, bizonytalanságot, antihumánus mentalitást okoztak Magyarországon.

És mi lehet az a „Felsőbb Én”, aminek nem fáj semmi? Az apa emlékezete, mely felettes énként ráterhelődik? A gyász, mely visszavezet a valláshoz, mint erős identitáshoz? Az apavallás, a zsidóság, az Istenbe vetett hit? Mert ha minden leromboltatott, a hagyomány, az ajtófélfán a jel akkor is megtart, erőt ad? „A falak hűlt helyén Dávid király”: a meggyilkolt apával, lerombolt falakkal, otthonnal, hazával, biztonságérzettel, a történelem okozta kifosztottsággal, ürességgel, a megváltoztatott utcanevekkel, rendszerekkel szemben, írott szöveg-hagyományával ott a vallás, a mítosz világa. Ott van maga az Írás és az írás, a tradíció és a tradícióra is reflektáló modern zsidó írás, az identitás kulcseleme, mely az apa híján is erőt, folytatható mintát ad a szuverén öntudathoz.

Szántó T. Gábor (Budapest, 1966) író, a Szombat főszerkesztője. Megjelenés előtt álló novelláskötete: 1945 és más történetek a címadó elbeszélésből készült játékfilm bemutatásával egy időben, 2017 tavaszán jelenik meg.

Fotó: PIM

Kőbányai János

SZOCIOGRAFIZÁLÓ IFJÚ WERTHER

Szomory Dezső pályakezdése

Szomory Dezső legismertebb műve, A párizsi regény egy laza történet keretei között hullámszik. A Párizsban szerencsésjét kergető, alig húszéves írónak otthon (Budapesten) megjelenik az első könyve, azonban ettől nem történik semmi változás az életében, s ami ezzel egyet jelent: az éppen újságíróból szépíróvá ugrani kész karrierjében. Ezért azt tanácsolják neki – többek közt Knut Hamsun, aki egy éhséget elverő közös gyakorlat során megmutatja neki az Éhség című regénye német átültetését –, hogy fordítsa le a lehetetlen nyelven megjelent könyvét franciára. Amikor a prousti léptékű és hangulatú emlékezésfolyam utolsó lapjain ez megvalósul (Les grands et les petits moineaux, Paris, 1895), a példakép és választott apa, Alphonse Daudet azt írja neki: „Mindenekfelett a Pásztor Endre esetét szeretem, bár a benne levő sok fekete szín és lelemény a fiataltságot árulja el.”

Ki ez a hős, s ki a mintája? Milyen tapasztalat és abból leszűrt tudás szülte a figurát és elbeszélését?

Szomory tizenhat évesen állt újságírónak. Bizonyára a *Nemzet* és a *Pesti Napló* rendőri riportereként szerzett „tényfeltárásai” szolgáltatták számára az epika- és drámacsírákat. Első kötete, az *Elbukottak. Hat novella* (1892) felvezető elbeszélése, a *Nyomorúság* – terjedelmi és szerkezeti sajátosságait figyelembe véve: kisregénye – valóságos kaleidoszkópja a világvárossá nyújtózkodó Budapest *genius locijait* megtestesítő figuráknak, és a belőlük kibontható élethelyzeteknek. Ezek egyike a nyomdákhoz ragasztott néhány szerkesztőségi szoba, ahol összegyűjtötték a 19. század végi főváros életszeleteit – még mielőtt ez a nyers, étellel teli, alig megrostált massa a szintén a szerkesztőségekben dolgozó írók homogenizáló műhelyeibe került volna. (Ez a kor alapozta meg a magyar irodalom oly jellemző sajátosságát, hogy szinte valamennyi írója – sőt költője – az újságírásból nőtt ki.)

Szomory szárnypróbáló munkája megérezkítette, sőt, néha esszé-mélységben elemezte is e lapcsináló műhelyek cinikus-manipulatív „termelő üzemet”. A „kulturális erőterekét” és médiumaikét, amelyeknek egyszerre frivol és dohos levegője inspirálja is, és egyúttal felőrli a vonzásukba került, vagy inkább nekik kiszolgáltatott tehetségek írói törekvéseit. A szerkesztőségek népe, a redakciókat felkereső kliensek, a sztereotip témák nemcsak kordokumentum értékű szociográfiai láttelepet nyújtanak, hanem a kisregény szerkezeti fundamentumát is adják. Mint egy antik görög drámában a kar szerepe, rájuk támaszkodik a melodramatikus cselekmény – szarkasztikusan ellenpontozva a tragédia mélabús kifutását. Ez a mai kifejezéssel valóságirodalmat fikcióval vegyítő konstrukció igen eredeti – ezzel még ma is nem egy, a regény terepére átmerészkedő szociográfus próbálkozik. Szomorynál ez nem műfaj-feszegetés, hanem „csupán” annak az ösztönös felismerése, hogy a világot, ahová a sors elvetette az író, kötelessége alaposan megismerni, mert minden egyéni tapasztalat az írói alkotás elsőrendű alapanyaga lehet.

A korai Szomory-írásokra jellemző szociografikus attitűd ismeretlen a róla kialakított imázsból. Ezt nemcsak azért érdemes kinagyítani, mert a pályakezdését az életmű közismertebb szakaszaiból visszafelé, a kezdetekig leereszkedve oly sokkolóan újszerű képet mutat, hanem azért is, mert érdemes megvizsgálni, hogy a márkanévvé jegecesedő, s az igazi befogadást megnehezítő Szomory-stílusréteg alatt vajon megmaradt-e ez a szemlélet-és alkotásmód.

Az 1880-as évek magyar médiumainak a működéséről a *Nyomorúságban* rögzített éles kritika újabb indokkal árnyalja Szomory Párizs-választását. Nevezetesen hogy a fiatal Szomory a magyar szellemnek az általa megérezkített állapotát nem tartotta alkalmasnak, hogy a közegében sajátíthassa el az írói mesterséget – ezért röptetőbb atmoszféra hatásainak kívánta magát kitenni. Az írói becsvágyat izgató gyúanyagot az is szíthatta, hogy a magyar provincializmust a maga anekdotikus stílusával és poros szemléletmódjával megjelenítő lapok tárcarovataiban, a „vonal alatt” már jelentek Émile Zola, Alphonse Daudet, sőt, Guy de Maupassant novellái, vagy regényfolytatásai. Ugyanakkor a Fény városában a maga számára kirótt iskolaéveit abszolváló Szomory valamennyi témája Budapesten játszódik, és semmi nem szűrődött be műveibe az élményanyagból, amely ezt az emigrációs műhelyt inspirálólágg körbevette. Erre az „eltűnt idő nyomában” emlékei aszúsodásáig kell majd várni: *A párizsi regényig* (1929).

Mit vitt magával Budapestről Párizsba ama cilinderen kívül, amelyet *A párizsi regény* expozíciójában részletesen és tudatosan, valamint elhomályosít

nosztalgiával megörökített? Vitt-e kész kéziratokat is magával? Kidolgozott vázlatokat? Regény-, dráma- és novellaterveket? Vagy csak ott, a nagyvilági forgatagban, a később sokszor megénekelte magányában nyertek a budapesti élmények és emlékek fikciós megformálást? Hiszen egy 16 éves korában írt, s még nem Szomory néven publikált novellát leszámítva (*Az apa bűne*, 1886) nem tudunk fikciós írásáról. Akárhogyan is volt ez a valóságban: Szomoryt nemcsak a francia olvasmányai, de maga a francia főváros nevelte íróvá – hiszen írói indulásának minden darabja onnan került magyarországi kiadókhöz, újságokhoz, folyóiratokhoz.

A magyar irodalomtörténeti közmegegyezés szerinti modern prózánk első fecskéjének Bródy Sándor 1882-ben megjelent *Nyomor* című novelláskötete számít. Szomory kisregényének beszédesen hasonló a címe. Sőt: még a kevéske eltérés is beszédes: ugyanis Bródy Sándor úttörőnek számító könyve a primer anyagi nyomorról tudósít – ma olvasva kissé édeskésen és moralizálóan, azonban a saját idejében, az akkor uralkodó Jókai–Mikszáth-féle prózanyelvhez és ábrázolásmódhoz képest forradalmi újdonságot hozva tematikában és ábrázolásmódban egyaránt. Szomory kisregénye is a materiális nincstelenséget és az abból kibomló kiszolgáltatottságot elemzi, azonban a nyomornak a szellemre ható mérgezettségére helyezte a hangsúlyt.

A *Nyomorúság* főhőse, Pásztor Endre már az anyagi és szellemi lecsúszás termékeként született, s onnan szédül be – valami igaz és értékálló után kutatva – a szerkesztőségek világába, hogy az ő „flaneur” csetlés-botlása teremtsen alkalmat a modernitás útjára lassan és imbolyogva rálépni kényszerülő Magyarországon az „ötödik hatalmi ágat” éppen megteremtő értelmiségi réteg bemutatásához. A *Nyomorúság* után, vagy vele párhuzamosan írt (az *Élet* című folyóirat [1891–1895] közölte 1894-ben, de a 17. folytatás után félbeszakadt) *A tudósokban* Szomory már a Magyar Tudományos Akadémiát tette meg a vizsgálódása terepének, a szintén író-újságíró, majd tudóssá fejlődő hős, Pékmester Endre karrierje és bukása köré kristályosítva a magyar értelmiség kialakulása – és már a születése mozzanatában kettétörése – elbeszélését.

Ki ez a mindkét műben *P* betűvel kezdődő vezetéknevű és Endre keresztnévű hős, akinek idegensége és az abból fakadó beilleszkedő mozdulatai, vagy elszánt törtétese előtt, mint Mózes átvonuló népe előtt a Vörös-tenger, kettéválik és a maga meztelenségében magát megmutatja a magyar szellemi élet? A roppant társadalmi tablót festő, s jól kidolgozott szereplők tucatjait mozgató *A tudósokban* egyetlen, mégpedig utólag kihúzott mondat egyetlen jelzője utal arra, hogy a főhős zsidó, ugyanis ez is csak a folyóiratközlésben szerepel, s a ránk

maradt hasáblevonat tanúskodik arról, hogy Szomory „zsidótlanította” hősét. (Heller Ágnes kifejezése-kategóriája a *Zsidótlanítás a magyar zsidó irodalomban* című esszéjében, mégpedig a pozitív értelemben, hogy a „zsidótlanítás” által a karakter egyetemes üzenet hordozójává lehessen – Heller példájában ilyen volt Molnár Ferenc Nemeček Ernő-figurája *A Pál utcai fiúkból*). A *Nyomorúság* viszont – a szerkezethez képest túlzott részletességgel is – lefesti a zsidó közeget, amelyből az apa származik. Olyan közeget, amelyet a fiatal Szomory otthonról jól ismert: a feltörekvő, a gazdanéppel barátkozni kívánó, felszínes asszimilációjú zsidó középpolgárságot. Ennek a neofita és parvenü rétegnek van egy leitmotívna is számító rituáléja, vagy alkalm: a hajnalig tartó budapesti fényes, puccos vendégfogadás. A francia mintáról másolt „salon”, vagy fogadónap már szerepel az első (1882!) zsidó asszimilációról szóló regénytől, Acsády Ignác *Fridényi bankjától* egészen Lesznai Anna *Kezdetben volt a kertjéig* (1966). E „salon” egyúttal az a „semleges tér” is (Jakov Katz kidolgozta fogalom), ahol zsidók és nem zsidók egyenlő feltételek közt találkoznak – noha ez a berlini jelenségből leszűrt fogalom Budapesten nem működött a maga teljes semlegességében, mint ezt éppen a magyar irodalmi ábrázolások tanúsítják, amelyek finomabbak és pontosabbak, mint a történettudomány összegzései. Itt, egy ilyen fényes, de múlandó anyagokat és figurákat fölmutató fogadás zaklatottságában fogant Pásztor Endre egy cselédlány és egy karikatúraszerűen ábrázolt zsidó polgár egyszeri és véletlenszerű kapcsolatából („vágyaik titokzatos”, vagy egymásnak egy pillanatra kiszolgáltatott, „tárgyából”).

Önéletrajzi jellegű ez az eredeztetés? Éppen azért az, mert semmi igazolható alapja nincs! Hiszen Szomory nem szerelemgyerek (pontosabban nem megesett anya gyereke), s különösen nem egy szegény cselédlány nevelte fel. S mégis, mélylélektani értelemben vett önéletrajziságról van szó, mert Szomorynak – a zsidónak született magyar írónak – az önmagát kifejező kultúrához való viszony megerősítéseként, egyfajta önnemzés mozzanatában volt szüksége erre az anya(komplexus)-mankóra, erre a legkülső körre kilövő, s onnan benső-idegenként szemlélődő röppálya-pozícióra. (Ez az önéletrajz-hamisítás – vagy inkább önújratemtés – oly kísértetiesen hasonlít egy másik kiemelkedő zsidó írónak, Pap Károlynak az önleplező/-lemeztelenítő, s a tudatalattiját megvilágító, *Majd holnap!* című novellájára – szerintem egyik legkiemelkedőbb alkotására –, amelyben „véres nyugtalanságának” okát egy rabbi és egy parasztlány furcsa, egymással ellentétes ritmus szerint mozgó házasságából vezeti le, illetve képzelel, s éli meg.) S az így kreált önéletrajziságot a képzelet, vagy a psziché projekciója emeli az egyetemesbe. A már a fogantatásában „eltolt” figura életútját a maga

belső önismerete elemeit felhasználva úgy építi fel, ahogy lehetett volna, s nem pedig valóságos minta után. („*Madame Bovary, c'est moi*” alapon.) S ezzel a felszabadított módszerrel olyan meta-valóságanyaghoz jutott, amelynek a dinamikája szinte prófétai előrelátás készségéhez juttatta a fantáziáját a fikciós paraméterek dinamikájára és sodrására bízó író. (*A tudósok* utolsó, most kéziratban megtalált fejezete – 1894-ben vagy 1895-ben!!! – a proletárdiktatúra vörös-véres lázadását volt képes meglehetősen pontossággal vizionálni.)

Az önéletrajziságnak még két, Szomory Dezső indulására alapvető befolyást gyakorló alak ad támpontot – Jászai Mari (a kisregényben: *Tavasza Anna*) és Vajda János (*Márja János*) azonosítható figurái. Szomory Párizsba menekülésének egyik oka a hirtelen fellángolt, de a színész számára csak egy futó kalandot jelentő szerelem volt, ami viszont a nála 19 évvel fiatalabb írótanoncnak egy életen keresztül hordott seb maradt. A Jászai Mari-epizódot többen is elbeszélték – leghitelesebben az író barátja s Vajda János-fegyverhordozó Palágyi Lajos (*Literatura*, 1927. december). Azonban mindannyian, anekdotikusan, a felszínes kuriózumra tették a hangsúlyt – ahogyan maga Szomory is évtizedekkel később, a *Levelek egy barátnőmhözben*.

Akinek hosszabb élet adatott, ismeri ezt a jelenséget – öngyilkosságra is gondolni egy viszonzatlan, vagy egyoldalúan megszakított szerelem miatt (nagy ritkán meg is kísérelni), majd évtizedekkel később mindezt nemigen érteni, s nosztalgikusan emlékezni rá. A *Nyomorúság* azonban a maga eredeti érzelmi állapotában dokumentálja a fiatal pályakezdő Szomory tragikus szerelmének a természetét és hőfokát. A halállal záródó történet – mint *Az ifjú Werther szenvedéseiben* is – a halálos szerelem kiírása-kompenzálása: azaz öngyógyításnak is számított a pályakezdő író életében. A Jászai Mari-epizód sajnos megmaradt a maga bulvárérdekessége szintjén az irodalomtörténet-írásban is (ha Szomory esetében erről lehet beszélni), noha a kutatót nem kötelezi az író nosztalgikus önképteremtő igyekezete. Szinte hihetetlen, hogy e „színésznőt szeretni” történet esetében senki sem aknázza ki *Jászai Mari emlékiratait* (sajtó alá rendezte: Lehel István, Budapest, 1927), ahol ugyan sajnos nincs a Szomory-kapcsolatra utalás, de megismerhető belőle a nemzet színésznőjének fantasztikus „nyomorúság”-os útja kanonizált helyéig, amiért permanens boldogtalansággal és kielégületlenséggel fizetett. (Amelyben még kezdeti sikerei idején is a szó szoros értelmében éhezett – s talán innen is ered Szomory balzaci léptékű terve, amely *A tudósok* előfizetési felhívásán szerepel, mintegy az *Emberi színjátékra* hajazó cikluscím: *Az éhező emberiség. Történetek a modern magyar társadalmi életből*.) S ennek a megrendítő önvallomásnak a

fényében értelmezhető, hogy Szomory szinte valamennyi drámájának főhőse egy férfinál erősebb nő, akinek éppen ez a fölénye okozza az „elbukását”, mint ezt már az első kötetei hősnőinél (például *A tudósok* Nánássy Laurájánál) tapasztalható.

Vajda János a *Nyomorúságban* is a saját – költő, meg nem értett vátesz és az új szeleket hozó vagy ígérő irodalmárok feje – szerepében jelenik meg, mint a főhős pártfogója, aki a fiatal hívét bevezeti a magyar élet kíméletlen igazságaiba, s ezzel íróvá avatja. Ő az egyedüli felismerhető karakter, aki *A tudósokban* is „fellép” (Harangos néven). Noha ott is mellékszereplőként, de sokkal nagyobb súllyal. Ezt a regény központi témája is involválja, ami a reformkor után visszajelentéktelenedő magyar szellemi fejlődés belső okait kívánja sokrétűen körüljárni. Az irodalmi harc központi mozzanata: Vajda János, s mindaz, amit ő testesített meg, kirekesztése az irodalmi életből, a közdiskurzusból és a kánonból. Az anakronisztikussá váló Arany János és Gyulai Pál uralta irodalmi élet kisszerű, nyomasztó terhét, amit *A tudósok* kielemez, már a *Nyomorúság* is sejteti. Már itt is felbukkan az új, a népnemzeti hegemoniát kikezdő irodalmi csapat, amelyhez a fiatal Szomory is csatlakozott, s amely csak évtizedekkel később, a *Nyugat* (a Pásztor/Pékmester Endre képviselte „szétszalázó és újraszövő” „idegenek”) fellépésével idéz elő paradigmaváltást.

A *Nyomorúság* kisregény mellett még öt hosszabb-rövidebb próza szerepel Szomory első könyvében. Egy híján mindegyiket áthatja a kor levegője és központi témája-problémája – az álmos, s még feszes rendi zubbonyában feszengő Magyarország nyújtózkodó, szabaduló mozdulatai –, leginkább azon a terepen, amely a legkevésbé tűri az effajta kaszthatárokat: a szexualitásén. Szomory – mint a többi, hasonlóan új utakat törő kortársa, Bródy Sándor, Kóbor Tamás, Kabos Ede, s valamivel később Molnár Ferenc – a nagy váltás korát árnyoldalai és fonákja előtérbe állításával ragadta meg – ugyanakkor minden nosztalgia híján. Ugyanis az új írók maguk is új emberek (és új magyarok) lévén a magyar társadalomban nem rendelkeztek a feudális begyökerezettséggel, ezért az elszakadás mozzanata számukra nem járhat fájdalommal – épp ellenkezőleg: felszabadulásukat szolgálta. Ebben különböznek a mellettük, vagy a nyomukban, a nagy váltást ábrázoló nem zsidó kollégáiktól, akiknek a köznemességből érkező „ködlovag” csoportja – Török Gyula, a Cholnoky fivérek: Viktor és László, Thury Zoltán, Krúdy Gyula, s előttük Tolnai Lajos – ugyanezt a kort hasonló kritikával, de egészen eltérő attitűddel ragadta meg. Az újak beágyazódási folyamata termelte ki a modern (s ezért a mai napig „idegen” csengésű és elfogadottságú) magyar irodalmat. A kívülállás, kívülről szemlélés egzisztenciális peremhelyzete

hajtott a külföldi példák, eszményképek keresésére, s nyomukban a külföldi irodalmak eredményei magyar adaptálására. A francia próza realista-naturalista fordulata, s majd divatja a 19. század utolsó negyedében a révükön ugyanolyan, sőt lényegesebb hatást gyakorolt a magyar szellemi életre, mint Batsányi korában a „vigyázó szemetek Párizsra vessétek” figyelmeztetése.

S mindehhez hozzájárult még egy, szintén a zsidóság helyzetéből fakadó adottság: a test, az erotika felfedezése az irodalomban (Szilágyi Géza, Erdős Renée, Heltai Jenő, Somlyó Zoltán, s persze Szomory révén). Ez pedig a zsidóságnak nem az új begyökerezettségéből, hanem éppen a tradicionálisból való kiszakadásából – a tradicionális zsidó létformából történő neofita-tabudöntögető felszabadulásából – eredt, lehet, szintén francia mintáktól is megerősítve.

Az *Elbukottak* utolsó írása, *Az utolsó perc* című páratlan az egész Szomory-oeuvre-ben. Egy alig fikciósított fájdalmas és egyéni vallomás, amit itt, s csak egyedül itt nem homályosít el, tompít-fényez az önirónia és az önreflexió eltávolító stílusmaszkja. A Jászai Mari-szerelem ütötte seb leplezetlen feltárása, s az akkor még kiheverhetetlennek hitt – ki ne érzett volna ilyet? – állapotában. Azonban a koravén-bölcs ifjú Szomory ebből a számára végzetes szerelemből kinyerte a nem kevésbé végzetes tudást, hogy az ún. normális élet számára élnetlenségű lesz – és egyedül a saját tehetségének, az írói létezés beteljesítésének lesz a kiszolgáltatottja, ami a sorsa ismeretében nem kis felfedezés, ha erre már huszonévesen oly kísérteties előrelátással rádöbbsz.

Kőbányai János (Budapest, 1951) Budapesten és Jeruzsálemben él, a *Múlt és Jövő* főszerkesztője.

Legutóbbi könyvei: *Emlékek a beatkorszakból*, *Izrael a megroppant világrend árnyékában*.

Zichy Mihály rajza

Nyáry Krisztián

BAROKK PORTNOY-KÓR, avagy Bethlen Miklós veszedelmes viszonyai

A 17 éves Bethlen Miklósnak, miután sikertelenül hajkurászott a cselédlányok után, végre sikerült megkörnyékeznie egy kolozsvári szépasszonyt. Minden a legnagyobb rendben ment, a fiatalember már a hölgy hálószobájába is bejutott: „az ágyban feküdtünk, csók, ölelés, melly-tapogatás mindkét részről megvolt, de annál alább sem én, sem ő nem nyúltunk, annál inkább a Venus játékjára”. A cselédszoba ajtaja ugyanis nyitva volt, és a küszöbön égő gyertya fénye miatt a heves udvarló nem mert tovább lépni, a beteljesülés elmaradt. Erdély későbbi kancellárja, a nagy műveltségű protestáns emlékiró tucatnyi sikertelen szerelmes légyottját örökítette meg visszaemlékezéseiben.

Az 1642-ben született Bethlent a legfranciásabb magyar arisztokratának tartották kortársai. Ez persze a franciás műveltségére vonatkozott, nem pedig ifjúságára, pedig emlékiratai tanúsága szerint az is úgy zajlott le, mintha egy korabeli francia komédia vagy a *Veszedelmes viszonyok* jeleneteit látnánk. Az írásból, amelyet manapság a Zrínyi Miklós halálának körülményeiről szóló rész miatt idéznek a tankönyvek, sok minden kiderül az erdélyi és magyarországi arisztokrácia erkölceiről. Az alapvetően vallásos tárgyú emlékirat első felében a szerző egy erotikus vágyai fogságában sínylődő fiatalember életét mutatja be: saját ifjúkori önmagáét. Az anekdotikus epizódokat sokan a memoár kevéssé fontos mellékszálának tekintik a protestáns teológiai elmélkedések és a politikai helyzetelemzések jelentőségéhez vagy az írás történelmi dokumentumértékéhez képest. Pedig e szépprózai szigetecskékből egy már-már pszichologikus megközelítésű, szexuális fejlődésregény bontakozik ki. Az azonnali kielégülés iránti csillapíthatatlan vágy, a korai magömlés és a maszturbáció miatti szorongás a huszadik századi modern amerikai próza és filmművészet férfi karaktereinek jellegzetes problémái. Ám Bethlen Miklós több mint 300 éves emlékiratának ifjú hőstét pontosan ugyanezek foglalkoztatják: mintha csak Philip Roth regényének, *A Portnoy-kór*nak erotomán címszereplőjét látnánk erdélyi barokk díszletek között.

Az emlékiró Bethlen úgy néz szembe az elbeszélte „ifjú Bethlen” szexuális kudarc történetével, hogy egyszerre empatikus egykori önmagával, ugyanakkor iróniával és morális kritikával is szemléli múltját. A meglepő őszinteséggel elbeszélte történetek hőse kamaszkorában először a kastélyukban elérhető szobalányokat (fracimmereket) és más női alkalmazottakat próbálta megkörnyékezni: „Alig haladtam vala meg a tizenhat esztendő, az anyámnak egy dajkáját megkísértém a vétekre, de csak nevette s elvette magától.” A kudarc nem tántorította el a további próbálkozástól. Egy kikapósabb szolgálo hajlandónak is mutatkozott a szorosabb ismerkedésre, ám az ifjú megszeppent az ölébe hullott lehetőségtől: „én nem akartam, noha ez két próba után volt”. Hogy mi történt a próbákon, arról nem tudunk meg többet, csak annyit, hogy az ifjú Bethlen ezek után inkább a hozzá rangban közelebb állókkal próbálkozott. Vagy inkább ők vele. Volt, hogy egy főrend híresen szép felesége próbálta elcsábítani a jóképű fiatalembert. A közös vacsorán, ahol az asztalfőn ülő férje nem látott rá, kikezdett Bethlennel. „Hát egyszer szemével, keze intésével, mejje tapasztásával és messze hányható csókkal oly hathatósan kezdte beszélni vélem.” A feltüzelt ifjú éjszaka meg is kereste a hölgyet, aki közölte vele, hogy válást tervez férjétől, és Bethlent nézte ki új hitvesnek. A fiatalember ettől annyira megrémült, hogy végül ez a pásztoróra is elmaradt. Máskor nyelvi nehézségek hátráltatták, hogy végre beteljesítse vágyát. Amikor Segesvárott egy szép szász hölgygel került intim közelségbe, nem tudta elmondani, pontosan mit is szeretne: „kezét szorítám, tenyerét vakarítám, s mondám, hogy szeressük egymást; ő az én szómat nem érté, gyümölcssel kezdte kínálni.”

Az emlékirat 65 éves szerzője nemcsak annak érezte szükségét, hogy megossza olvasóival ifjúkora szerelmi kalandjait, hanem legbelsőbb szexuális gyötrelmeiről is őszintén mesél. Leírja, hogy bár sokat fohászkozott Istenhez, hogy adja meg neki az önmegtartóztatás adományát, a bujaság vétke újra és újra megkísértette. „Felette igen gyötrött a vérem, magom nagy bővsége” – magyarázta. Gyakran került kínos helyzetbe, amiért „a mag (...) csak a természet munkájától magától is kibuzdult”, volt, hogy emiatt sült el balul egy reményteljes randevú. Az ifjú uraság egy kerti lakban kért találkát hölgyétől, ezúttal jó messzire elküldve mindkettőjük inasát. „Csók csecsén, orcáján sok volt, de le sem feküdt, egymás szemérmét nem láttuk, sem fogtuk, nem hogy Venus lett volna, pedig én úgy égtem mind az ágyban, mind itt a kertben, hogy a mag is elment tőlem.” Az emlékirat a korban szokatlan nyíltsággal tárgyalja a szerző maszturbációval kapcsolatos ifjúkori dilemmáit. A heves vérű fiatalember sokat tépelődött rajta, hogy „az önként való mag-kibocsátás” bűn-e, sőt, tudós emberek véleményét is

ki akarta kérni a kérdésről, de végül ehhez nem tudta összeszedni a bátorságát. Végül – a regényhős Alexander Portnoyhoz hasonlóan – arra jutott, hogy a magányos örömszerzés még mindig jobb megoldás, mint folyamatosan és reménytelenül a nők után futni. „Ennyi gonosz között inkább akartam a magnak önként való kiöntésével megmenekedni az ördög és testem sok kísértetétől, mintsem minden fertelmességre, paráznságra kiáradni.”

Mivel vágyait így sem sikerült lelohasztani, az ifjú Bethlen elhatározta, hogy fizetett szeretőt kerít magának. Londoni útján el is látogatott egy bordélyházba, ahol már az ágyban feküdt a kiválasztott hölgygel, amikor eszébe jutott a vérbaj, a „francu” kór réme, és visszakozott. A kialkudott árat azért gavallérosan kifizette, hiszen „olybá tartottam, mintha meglött volna, mert ha ágyékával nem is, de vétkeztem kezével”. Kissé frusztrálta, hogy útitársai nem voltak ennyire óvatosak, ők nemcsak bőséges vacsorát és spanyolt bort rendeltek az intézményt üzemeltető „fogadósnetől”, hanem „kurvát is kettesével”. Hasonló kudarcral zárult Bethlen számára egy velencei kalandja is. Bár egy kerítőként is tevékenykedő gondolástól megtudta, hogy melyik házban és milyen szolgáltatásokat lehet igénybe venni, végül itt sem szánta rá magát a fizetett örömekre. Hozzá hasonlóan heves vérű szolgálja miatt azonban kínos helyzetbe került. Az inas „elfelejtette” kifizetni egy Lucietta nevű örömlány szolgáltatásait, ezért a városi hatóságok majdnem letartóztatták. Bethlen kimentette emberét szorult helyzetéből, aki cserébe beszámolt neki a velencei prostituáltak buzgó vallási szokásairól: „Az ő Luciettája néha hajnalban, mikor ő a hasán munkában volt, meghallván az Ave Mariára szokott harangozást, mindjárt kapta feje alól az olvasót, és mondani kezdte...”

Így sorolódnak a történetek, míg hősünk végül egy idős barátja fiatal feleségét próbálta elcsábítani, aki rá is állt a dologra, de a megfelelő dramaturgiai pillanatban belépett a szobába a szolgáló. Nem csoda, hogy a szerelmi kudarcok miatt az italban keresett vigaszt. Érett és józan fővel fiatalkora ivászatairól is őszintén beszámol olvasóinak: „Sokszor csak akkor vettem én, mint gyermek, eszemben magamat, hogy részeg vagyok, hogy a kristály feneke, amint ittam, kettősnek látszik.” Akkurátusan összeszámolta, hogy összesen 25 alkalommal rúgott be olyan csúnyán, hogy „eszét is elveszítette”. Nem csak a bort, hanem a sört is szerette, de a pálinkát és a fűszeres likőrféléket nem, mert félt, hogy nem tudja kontrollálni a mámort. Persze volt, hogy így sem sikerült neki. „Csuda volt az is, mikor megrészegedtem is, a bort mind ízesen ittam a részegségig; ha ízi elveszett a bornak, nem ihattam azután. Azonban sokszor elébb elhagyott a lábam, mintsem az eszem, igen részeg koromban is azon búszultam, haragudtam, hogy miért részegedtem meg, rosszul is voltam felette igen utána.”

Már-már túlkoros agglegényként, 25 évesen határozta el Bethlen Miklós, hogy véget vet a hiábavaló próbálkozásoknak és inkább megnősül. Fennmaradt menyasszonyához írott, lobogó érzelmekről tanúskodó szerelmes levele is: „Az én szerelmes mátkámnak, nemzeti Kún Ilona édesemnek adassék. Édes egyetlenegy Gyönyörűségem! Mivel az vak és bolond szerencse vagy – hogy pogányok vak istenét ne imádjuk vagy csak emlékezettel is – az dolgok úgy hozzák, hogy az mikor tü egyik országszegeletében, én akkor a másikon lakjak; ha mikor közelebb esnénk is egymáshoz, mint most, én ismét eltávozom. (...) Az minémű kesztyűt kérsz vala, Zágonba küldtem, Édesem; adja isten, egészséggel viselhesd; ha isten módot ad benne, selyemből csináltatok egy bokrot; de megkívánom, édes Görlicém, hogy rá szolgálj” – indul az 1667 novemberében kelt levél, amelynek zárásaként Bethlen szükségesnek érezte, hogy biztosítsa szíve hölgységét: már nem érdeklik más nők. „Megmondja Balog Zsigmond, csak kérdezd meg tőle, ki volt most vacsorán vendégem; de meg ne haragudjál; egy szó ne légyen mindjárt fülbemészó; mert csak bébotlott ide a házhoz az az jó ifjú özvegy asszony, de bizony hiában; már késő: mert te kis tolvaj mind elraboltad az szívemet még az tavasszal; maradok is, édes szerelmes Szívem, szép kis Görlicém, holtig tökéletes szeretőd, igaz hű mátkád.” Valóban: a nők után reménytelenül futkosó úrfiból a korszak leghűségesebb, legfelvilágosultabb férje lett. Kún Ilonával igazi szerelmi házasságot kötött, s nem érdekelte az sem, hogy az ara rangja, vagyona messze elmaradt az övétől.

A sokat betegeskedő asszony öt gyermek szülése után egy hirtelen jött, ismeretlen betegségben meghalt. Bethlen az orvosok intése ellenére végig haldokló felesége kezét fogta. A kor szokásaival ellentétben nem nősült meg a gyászév letelte után, további öt évig gyászolta Ilonát. Öt év után az időközben grófi címre emelt Bethlen egy grófnőt vezetett oltár elé. Rhédey Júlia tizenkét gyermeket szült neki. A XVII. század házastársi viszonyaiba még az arisztokraták körében is belefért az asszonyverés, a nők alsóbbrendűnek tekintése. Bethlen ebben is különbözött kortársaitól: „A szeretet pedig és szerelem mindenik feleségemhez milyen volt, megmutatja az: soha egyiket is, nem hogy megvertem volna, de meg sem csaptam, sőt szemben meg sem szidtam, talán csak magamban; az elsőt kétszer, ezt egyszer ha megmorgottam, de soha békéltető csóknál egyéb közöttünk nem kellett, harag, ízetlenség, gyanúság, féltés sohasem volt, noha, kivált ezt a másodikat sokan kísértették. Bizony az üdövel a mű szerelmünknek buzgósága egymáshoz nem hogy meghült volna, de nem is változott, nem apadott semmit is.”

Bethlen francia mintára maga tervezte és építette rendkívül modernnek számító bethlenszentmiklósi kastélyát, ahol boldog házasságban élt második feleségével. Erdély legnagyobb hatalmú főura kancellári megbízatásának lejárta után franciául, latinul és magyarul írta vallási és politikai tárgyú fejtegetéseit. Magánéletéről keveset tudnánk, ha idős korában nem került volna Bécsbe, ahol egy összeesküvésben való részvétele miatt megfigyelés alá helyezték. A főúri életet lehetővé tévő fogságába felesége is követte, s itt volt ideje elmesélnie életét, benne szerelmi kalandjait, pontosabban szexuális kudarcait. A sok hiábavaló ifjúkori próbálkozás után révbe ért gróf 65 évesen is büszkén írta: „A Venus énnám nem bolond, buja és gyakor, hanem mértékletes, de buzgó, tenyésző és mindennapi volt, mely az által az Istentől adatott mértékletesség és erő által mai vénségemben is nem sokat fogyatkozott.”

Éppen háromszáz éve hunyt el gróf Bethlen Miklós. A legszebb magyar barokk nyelvet használó főúr, akit Szerb Antal Montaigne-hez hasonlított, zavarbaejtő emlékiratot hagyott hátra. Egyszerre nélkülözhetetlen történelmi és művelődéstörténeti forrás, politikai és vallási testamentum, valamint a felvilágosodás előtti magyar próza egyik legszebb darabja. Talán túlságosan is sokat mond egyszerre ahhoz, hogy jelentőségének megfelelően olvassuk. Pedig a lapok között van elrejtve a magyar *Veszedelmes viszonyok*, egy hol humoros, hol megkapóan őszinte erotikus fejlődésregény.

Nyáry Krisztián (Budapest, 1972) író, irodalmár, könyvkiadó. Legutóbbi kötete: *Festői szerelmek* (2016).

A MÁSIK FORRADALOM

alternatív ötvenhat

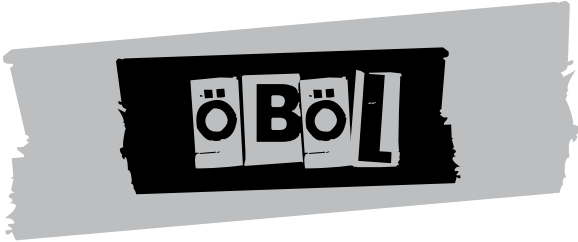
A történelemben nincs „ha” – eszi az undeig ismert közhely. De az irodalomban van! Sőt, az irodalom csupán „ha” fikció, képzelet, játék. Az 1956-os forradalom 60. évfordulójára előtűnt a HÉVÍZ művészeti folyóirat szerkesztői arra kértek tizenhat szerzőt, ragaszkodjanak el a makacs tényektől, és írjanak olyan novellát, melyben az ötvenhatos esztori valahogy másként alakul. Írják meg a másik forradalmat. Mi lett volna ha...? Például ha Márai női ábrándban visszatér Magyarországra, hogy újra ábrégye a hatalmat? Ha Arnold Schwarzenegger beront az Andrássy út 60-ba egy gépfegyverrel? Ha az Amerikai Egyesült Államokban csatlakozott Magyarországról Márai Sándor ír naplót?

Babiczky • Bereményi • Berg • Bödőcs
Cserna-Szabó • Dragomán • Gerlóczy
Háy • Horváth • Kemény • Kiss • Maros
Márton • Szécsi • Totth • Vámos

HÉTÓZ

www.cserkiado.hu

CSERKIADO

Kovács György naplója

A KESZTHELYI TÁROGATÓS KATONA

(részlet Kovács György első világháborús naplójából – közreadja: Szerecz Miklós)

Gyermekkoromban sokat hallottam egy bizonyos háborús naplóról, amit dédnagyapám írt. A napló viszont az 1930-as években elkerült a családtól: egy bizonyos Hámori tanár úr kérte el dédnagyapámtól, hogy a szigetvári helytörténeti kiállításon elhelyezze... 1944. december elején azonban a hősi időket látott nagyközsége is elérte a második világháború vihára. A Szigetvárra benyomuló szovjet katonák a helytörténeti kiállítás anyagát is szétszórták, egy részét elégették. A naplót többet nem is kereste senki.

A *História* egyik 1997. évi számában dr. Szili Ferenc, a Somogy megyei Levéltár igazgatója tett közzé egy első világháborús naplórészletet. Bevezetésében közölte, hogy Kaposváron bukkant rá Kovács György első világháborús naplójára. A név és a származási hely, a naplóban közölt helyszín egyértelművé tette, hogy ez csak az a bizonyos régen elkallódott háborús napló lehet.

Felvettem a kapcsolatot a Somogy megyei Levéltár igazgatójával, aki rendelkezésemre bocsátotta a naplót.

Szerencse, hogy a történelem viháraiban Kovács György frontkatona naplója megmaradt, és bárki számára hozzáférhető, kutatható. Hiszen valóságos kordokumentum az első világháborús idejéből. E bevezetővel csupán általánosságban kívántam a forrásértékére rámutatni, de van lehetőség speciális szempontok szerint is kutatni, akár néprajzi gyűjtésekhez kapcsolni, esetleg nyelvészeti szempontból vizsgálni, de nem utolsósorban a történészek számára is hasznos, ha a front keserő hétköznapjait kívánják feltérképezni. A napló írója iskolázatlan, egyszerű ember volt, aki nem iskolában tanulta a hazaszeretetet, amely valóban pozitív értéket jelent. Belátható, hogy nem az efféle hazafiság volt a háború okozója.

Arra törekedtem, hogy a napló könnyen olvasható legyen, ezért a helyesírást javítottam, de a szavakon, a mondatokon, azok sorrendjén nem változtattam, csupán a mai köznyelvhez igazítottam.

Annyit még tudni kell, hogy Kovács György 1875-ben, a Somogy megyei Kastélyosdombón született, és 1949-ben itt is hunyt el. Árva gyermekként nevelkedett, miután a szüleit korán elvesztette. Felnőtt fejjel, pásztoroktól tanult meg írni és olvasni. A háború előtt már megházasodott, egyetlen leánygyermeké, Emília 1908-ban született. Az első világháborút a magyar királyi pécsi 19., majd a budapesti 30. honvéd gyalogezred katonájaként szolgálta végig. És akkor következzen a naplórészlet:

„Aki a tárogató hangját egyszer hallotta, az csak azt tudja róla elmondani, hogy igen szép hangszer. És aki a tárogatóval szépen tud játszani, azt igazán érdemes hallgatni. Kivált, ha esti órákban játszik rajta valaki, annak hangja órányi távolságokra is elhallatszik, és mindenki szívesen hallgatja bájos, tündéri hangját.

Továbbá a naplómban egy tárogatós katonát jegyzek fel, aki jó ideig volt velem a fronton. Balaton-vidéki, keszthelyi fiú volt, civil életében juhászlegény volt, és pedig már jó öreg legény, de sohasem nősült meg, csak úgy élte világát egyedül valahol a Balaton vidékén, mint juhászbojtár. Azt mondta, hogy ő csak a tárogatójában találta örömét egész életében. De tudott is rajta játszani, a tárogatóján, úgy, hogy csak kevés embert lehet hallani, aki úgy tudott játszani, mint ahogyan ő tudott.

Többek között számtalanszor megtörtént ott, az orosz fronton, amikor a lövészárkokban voltunk úgy este, amikor nem volt támadás, csak úgy unalomból lövöldöztünk egymásra, amíg bele nem untunk, az oroszok is csak olyan gyéren lövöldözgettek, de ha a tárogatót megfújta a Kósa barátom, mert Kósa László volt a neve a mi tárogatós katonánknak, akkor mindjárt az oroszok is abbahagyták a lövöldözést és ők is hallgatták. Amikor fogtunk egy vagy több orosz, még azok is elmondták, hogy milyen kedvvel hallgatják ők is azt a hangszert, amit itt a magyaroknál fújnak. Még azt is mondták, hogy az orosz tisztek mindig azt mondják, csak azt a muzsikás katonát tudnánk elfogni, hogy ott önáluk zenélhetne. Mondtuk nekik, hogy ti, oroszok úgy sem értitek a magyar nótát, de azért szép hallgatni, ha nem is tudnak magyarul, felelték az oroszok.

Körülbelül három hétig tartottuk így a sáncainkat anélkül, hogy valami komolyabb támadás lett volna az oroszokkal. Azonban egy este 10 óra lehetett már az idő, amikor észrevettük, hogy az oroszok támadni akarnak. Összeszedtük magunkat, a gépfegyvereink is erősen dolgoztak, mi, gyalogosok is erősen tüzeltünk, de mind hiába volt, az oroszok mégis betörték sáncainkba, úgyhogy heves támadás lett a vége. Végeredményben

mégis az lett a vége a támadásnak, hogy visszavertük az oroszokat, csak a jobbszárnyról vittek el valami 40 emberünket foglyul magukkal, és éppen közöttük volt a mi Kósa László tárogatós katonánk is. Reggel körülnéztünk, hát bizony jól megfogytunk, mert néhány halottunk és sok sebesültünk is volt, és még foglyul is elvittek belőlünk. De hát csak a tárogatós katonát sajnáltuk, hogy most már azt is elvesztettük. Amikor este lett, hát egyszer csak halljuk ám onnan túlról, az oroszok felől a hegyoldalból, hogy megszólalt a tárogató, gyönyörű, bús magyar nótát fúj a tárogatóján, hiszen tudta, hogy áthallatszik hozzánk, magyarokhoz. Ez így ment tovább egyik estéről a másikig. Mindig hallottuk, hogy az oroszoknál fújja a tárogatót. Az oroszok, az orosz tisztek ott fogták maguknál az orosz lövészárkokba, hogy nekik fújja a tárogatót, és tudták, hogy áthallatszik mihozzánk, magyarokhoz, és hogy mi csak bosszankodunk rajta. Öt napot töltött már szegény Kósa barátunk az oroszok között. A többi foglyot, amint elfogták őket, azonnal elkísérték befelé Oroszországba, csak a Kósát fogták ott az orosz tisztek, miután nála volt a tárogatója is. Ötödik nap estéjén, amikor már jól besötétedett, valahogy kiszabadult a körmeik közül és megszökött tőlük, beugrott az erdőbe és csak mifelénk szaladt. Csakhogy a muszkák észrevették azonnal a szökést, és géppuskával utána lövöldöztek, amiből három lövést kapott szegény Kósa. A három lövés közül egyik fején találta, kettő pedig az oldalába bal felől. Mind a három lövés halálos volt. Este 10 óra lehetett, amikor odavánszorgott hozzánk a sebeivel. Bekötöttük a sebeit szegénynek, és lefektettük, de az alatt elmonda, hogy amikor elfogták őket az oroszok, mindjárt a tárogatós katonát keresték a foglyok között és örültek, hogy engem is elfoghattak a bitangok. A bajársaimat elkísérték Oroszországba, engem holnap reggel akartak elkísérni, idáig ott tartottak a lövészárkukban, hogy este zenéljek nekik. Tehát hogy holnap reggel ne kísérjenek Oroszországba, megszöktem tőlük, ami szerencsétlenségemet okozta, mert én ezekből a súlyos sebektől ki nem gyógyulok soha. A tárogatómnak is elveszett a fele a futás közben, mert a kezemben volt, hogy kiszöktem az oroszok közül, de nem bánom, csak ilyen súlyos sebeket ne kaptam volna. Ennyit beszélgettünk vele, de észrevettük, hogy elaludt. A sebesültvivők kezdték összerakni a hordágyat, hogy leviszik a legközelebbi segélyhelyre. De amire összerakták és odajöttek, hogy elviszik, akkor már a halálán volt. Haldoklott szegény, így nem vitték el sehova sem, hisz nem volt már orvosi segítségre szüksége. Három lövést kapott, éppen elég volt neki, a sebektől elvérzett, átszenderült a túlvilágra szegény Kósa barátunk.

Kirlibabától körülbelül 20 kilométer távolságra északnyugatnak folydogál egy kis csörgedező patak. Ennek a kis pataknak a partján ástunk egy sírgödröt, egy hármás fenyőfa alatt, és ott temettük el. Ott pihen, ott nyugszik, ott alussza örök álmát a Kósa barátom. A baltával faragott keresztjére tintaceruzával ráírtam ezen szavakat:

Itt pihen

Kósa László, a 30. honvéd gyalogezred tároगतós katonája.

Isten veled, pajtás

1917. július. 18

Azonban ennek a kis pataknak a vizétől üzenhet haza Magyarországra, mert a kis patak összevegyül a Kárpátok több apró folyóival, és ezek teremtik a szép magyar Alföld folyóját, a füzes partú Tiszát. A Tisza vize meg majd itthon elbeszéli a Kárpátokban örök álomban pihenő katonák üzenetét.

vége

Kovács György. 1917 nyara."

2016/6

www.facebook.com/hevizfolyoirat